

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2009 ԹՎԱԿԱՆԻ ԻՆՆ ԱՄԻՍՆԵՐԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՀՀ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ 2009 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՀՈՒՆՎԱՐ-ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների փաստացի տվյալների ամփոփումը ցույց տվեց, որ տարվա առաջին կեսում արձանագրված մակրոտնտեսական կատարողականի վատթարացումը, որը պայմանավորված էր համաշխարհային ճգնաժամի՝ Հայաստանի տնտեսության վրա թողած բացասական ազդեցությամբ՝ հասել է իր առավելագույն մակարդակին և այժմ նկատվում է վերականգնման միտումներ: Նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ արձանագրվել է տնտեսական անկում տնտեսության գրեթե բոլոր ճյուղերում, տեղի է ունեցել արտաքին առևտրաշրջանառության անկում, հանրապետությունում աճել է գործազրկության պաշտոնական մակարդակը:

Տնտեսության անբարենպաստ զարգացումների արդյունքում 2009 թվականի ինն ամիսների արդյունքներով նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ արձանագրվել է պետական բյուջեի եկամուտների անկում, ընդ որում՝ անկում է գրանցվել գրեթե բոլոր հարկատեսակների և տուրքերի հավաքագրման գծով: Այնուհանդերձ ինն ամիսների արդյունքներով հարկաբյուջետային քաղաքականությունը եղել է խիստ ընդլայնող՝ նպատակ ունենալով պահանջարկի ընդլայնման միջոցով հակազդել տնտեսության ակտիվության անկմանը:

ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՀԱՆՋԱՐԿ ¹

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին վերջնական սպառումն իրական արտահայտությամբ, ըստ գնահատականների, նվազել է 4.4 տոկոսով: Վերջնական սպառման իրական տոկոսային փոփոխությունը պետական բյուջեի հիմքում դրվածի համեմատ՝ ցածր ցուցանիշը, հիմնականում պայմանավորված է նախորդ տարվանից սկսված տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով բնակչության իրական եկամուտների աճի տեմպերի զգալի նվազմամբ: Վերջնական սպառման կառուցվածքում պետական և

¹ ՀՀ ֆինանսների նախարարության 2009 թվականի առաջին կիսամյակի նախնական գնահատականներ:

մասնավոր սպառման տեսակարար կշիռները 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին կազմել են 11.6 և 88.4 տոկոս, ընդ որում մասնավոր սպառումը նախորդ տարվա համեմատ իրական արտահայտությամբ նվազել է 1.6 տոկոսով, իսկ պետական սպառումը՝ նվազել է 20.9 տոկոսով:

Կապիտալ ներդրումները կրճատվել են 42 տոկոսով, հիմնականում ի հաշիվ մասնավոր ներդրումների: Վերջինիս իրական նվազումը կազմել է 48.5 տոկոս, ինչն էլ հիմնականում պայմանավորված է եղել համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամով (կապիտալ և ընթացիկ տրանսֆերտների սպասվածից էական նվազ են եղել), որի արդյունքում շինարարության ճյուղում գրանցվել է զգալի տնտեսական անկում: Փոխարենը կապիտալ ներդրումներում կտրուկ աճել է պետական ներդրումները՝ շուրջ 13 տոկոսով և վերջինիս տեսակարար կշիռն ներդրումներում աճել է 10 տոկոսային կետով՝ կազմելով մոտ 20.5 տոկոս:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում գնահատվում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանման իրական ծավալների 10.8 տոկոս նվազում՝ պայմանավորված համաշխարհային տնտեսությունում պահանջարկի անկման և նախորդ տարվա հոկտեմբեր ամսից համաշխարհային շուկաներում արձանագրված հումքային ապրանքների գների կտրուկ անկմամբ: Իսկ ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումն իրական արտահայտությամբ նվազել է շուրջ 22.5 տոկոսով:

ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

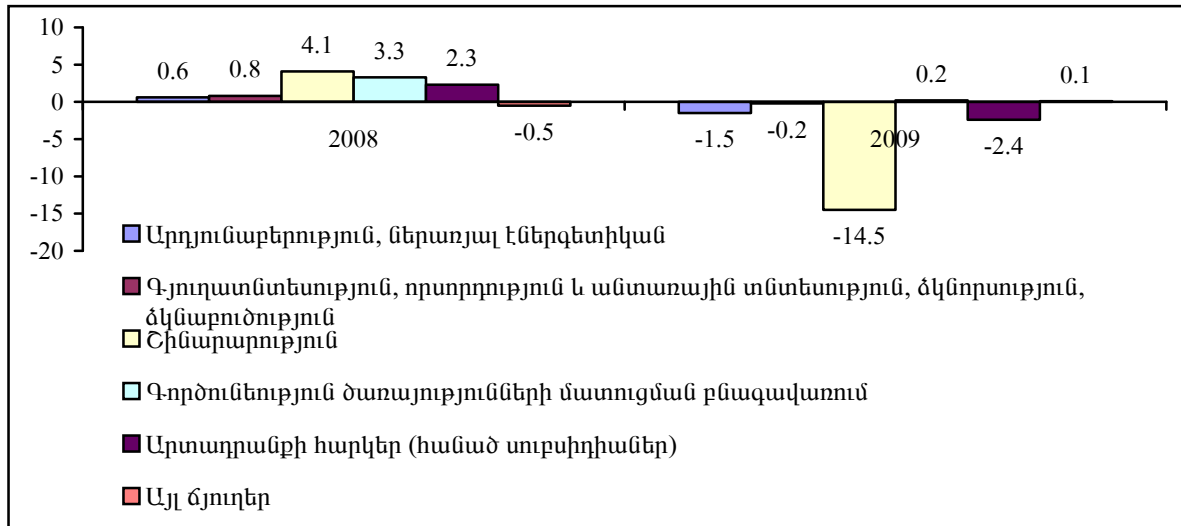
2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին համախառն ներքին արդյունքը (ՀՆԱ) կազմել է 2123.2 մլրդ դրամ, ընդ որում իրական ՀՆԱ-ն նվազել է 18.3 տոկոսով, իսկ դեֆլյատորը կազմել է 99.8 տոկոս:

2009 թվականի առաջին ինն ամիսների ընթացքում ծառայությունների ոլորտը եղել է տնտեսական աճին դրական նպաստում ունեցող միակ ոլորտը¹: Նշված ժամանակահատվածում ծառայությունների հաշվին ապահովվել է տնտեսական աճի 0.2 տոկոսային կետը, իսկ իրական աճը կազմել է 0.5 տոկոս: Տնտեսության մյուս բոլոր ճյուղերը, համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամի ազդեցությամբ պայմանավորված նվազել են. շինարարությունը 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 51.1 տոկոսով, որի հաշվին տնտեսական աճն ընկել է 14.5 տոկոսային

¹ Սույն պարբերության ցուցանիշները վերաբերում են տնտեսության ճյուղերում ստեղծված ավելացված արժեքին

կետով, արդյունաբերությունը (ներառյալ էներգետիկան) նվազել է 10.9 տոկոսով և 18.3 տոկոս տնտեսական անկմանը նպաստել 1.5 տոկոսային կետով, իսկ գյուղատնտեսությունը նվազել է 1.3 տոկոսով և անկմանը նպաստել 0.2 տոկոսային կետով: Գծապատկեր 1-ում ներկայացված են տնտեսության առանձին ճյուղերում արձանագրված իրական աճի նպաստման չափերը:

Գծապատկեր 1. 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ՀՆԱ-ի իրական աճին տնտեսության ճյուղերի նպաստման չափերը, տոկոսային կետ

Աղյուսակ 1. 2004-2008 թվականների և 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերի իրական ծավալի ինդեքսները նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի նկատմամբ

	2004	2005	2006	2007	2008	2009 ինն ամիս
Համախառն ներքին արդյունք	110.5	113.9	113.2	113.7	106.8	81.7
Գյուղատնտեսություն	114.2	111.2	100.5	110.4	102.4	98.7
Արդյունաբերություն	102.2	105.6	97.5	102.8	101.4	89.1
Շինարարություն	115.3	127.9	137.7	118.2	107.2	48.9
Ծառայություններ	112.7	115.0	116.0	112.5	108.5	100.5
Զուտ անուղղակի հարկեր	102.4	112.4	114.9	135.9	116.7	78.7

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ: 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին արձանագրվել է արդյունաբերական արտադրանքի ծավալների մոտ 11.4 տոկոս

նվազում²: Արդյունաբերական արտադրանքի նվազումը պայմանավորված է, մշակող արդյունաբերության և էլեկտրաէներգիայի, գազի, տաք ջրի, գոլորշու արտադրության և բաշխման ծավալների համապատասխանաբար 11.9 և 15.8 տոկոս անկումներով: Հանքագործական արդյունաբերությունը վերակենդանացման միտում է դրսևորել. հունվար-սեպտեմբերին գրանցվել է այս ճյուղում թողարկված արտադրանքի 0.1 տոկոս աճ: Չնայած մշակող արդյունաբերության ոլորտում արձանագրվել է անկում, սակայն նրա առանձին ենթաճյուղերում գրանցվել է թողարկման ծավալների աճ, մասնավորապես՝ ռետինե և պլաստմասայե արտադրատեսակների արտադրության (24.7 տոկոս), ծխախոտային արտադրատեսակների արտադրության (21.3 տոկոս), մետաղագործական արդյունաբերության (12.3 տոկոս), ինչպես նաև մեքենաների և սարքավորանքի արտադրության (3.9 տոկոս) ճյուղերում:

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ: 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին նախորդ տարվա համեմատ արձանագրվել է գյուղատնտեսության և անտառային տնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալի 1.3 տոկոս նվազում: Ընդ որում, գյուղատնտեսության անկումը պայմանավորված է անասնաբուծության համախառն արտադրանքի 0.9 տոկոս և բուսաբուծության 1.5 տոկոս և անտառային տնտեսության 9.6 տոկոսով նվազումներով:

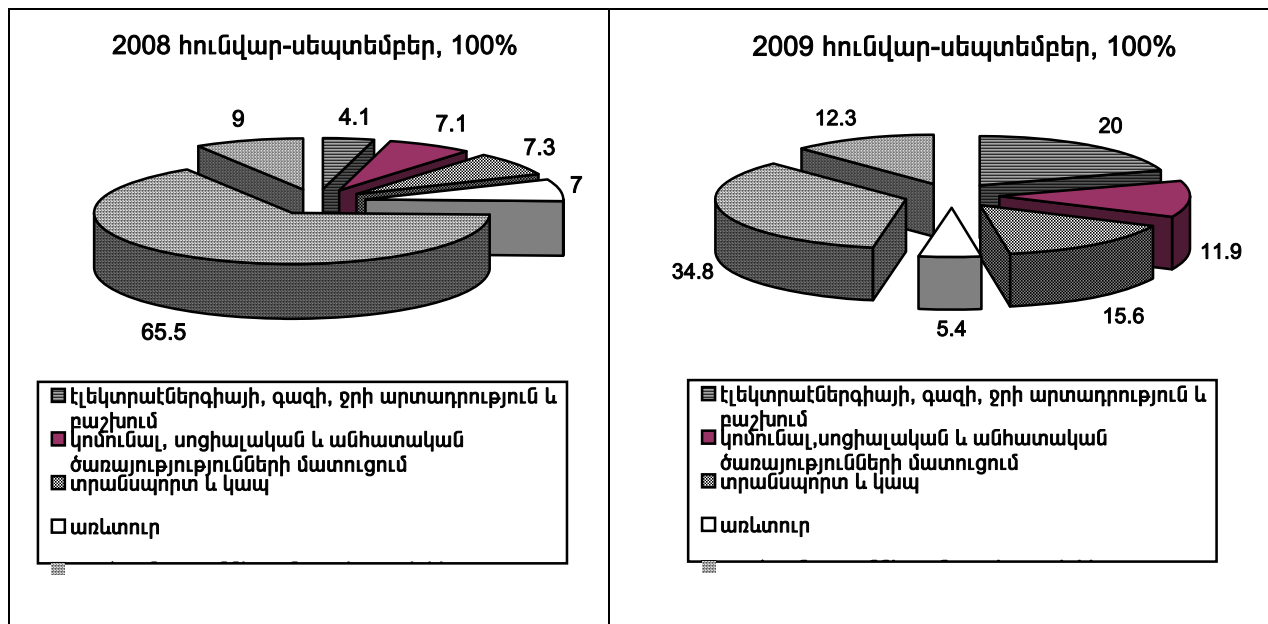
ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ: Ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրների հաշվին իրականացված կապիտալ շինարարության ծավալները 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում կազմել են շուրջ 364.6 մլրդ դրամ և նախորդ տարվա համեմատ նվազել 43.8 տոկոսով: Ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների իրականացված կապիտալ շինարարության կառուցվածքում բնակչության միջոցները կազմել են 33.2 տոկոս և նվազել են 73.7 տոկոսով: Կազմակերպությունների միջոցները նույնպես կազմել են 33.2 տոկոս և դրանց հաշվին իրականացված կապիտալ շինարարության ծավալները նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել են 4.6 տոկոսով: Պետական բյուջեի միջոցների հաշվին շինարարության ծավալները կազմել են մոտ 49.2 մլրդ դրամ և նախորդ տարվա համեմատ աճել են 6.3 տոկոսով:

Շինարարության հիմնական միջոցները ըստ տնտեսության ճյուղերի շարունակում են ուղղվել անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններին, որին բաժին է ընկել կատարված շինարարության ծավալների 34.8 տոկոսը: Հաջորդ մեծ մասնաբաժին ունեցող ճյուղերն են էլեկտրաէներգիայի, ջրի, գազի արտադրություն և

² Այսուհետ՝ ցուցանիշները ներկայացված են տնտեսության ճյուղերում ստեղծված համախառն արտադրանքի ծավալներով

բաշխումը, տրանսպորտը և կապը, կոմունալ, սոցիալական և անհատական ծառայությունների մատուցումը, ինչպես նաև առևտուրը (տե՛ս գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2. Շինարարության ծավալներն ըստ տնտեսության ճյուղերի

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԱՌԵՎՏՈՒՐ: 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին մատուցված ծառայությունների ծավալը 2008 թվականի համապատասխան ժամանակահատվածի նկատմամբ նվազել է 1.2 տոկոսով: Մատուցված ծառայությունների կառուցվածքում մեծ տեսակարար կշիռ են կազմում կապի (22.7 տոկոս), տրանսպորտի (21.9 տոկոս) և ֆինանսական գործունեության (18.5 տոկոս) ծառայությունները, ինչպես նաև առողջապահության (6.7 տոկոս), կրթության (5.7 տոկոս) և հյուրանոցային, ռեստորանային (4.4 տոկոս) ծառայությունները:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին առևտրի շրջանառությունն ընթացիկ գներով կազմել է 1054.3 մլրդ դրամ, որը 2008 թվականի նույն ցուցանիշի նկատմամբ, համադրելի գներով, նվազել է 5.4 տոկոսով, որտեղ մանրածախ առևտուրը աճել է 0.8 տոկոսով, իսկ մեծածախ առևտուրը և ավտոմեքենաների առևտուրը՝ նվազել են համապատասխանաբար 9.5 և 44.8 տոկոսով:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ ԵՎ ԿԱՊ: 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին հանրապետությունում ընդհանուր օգտագործման տրանսպորտի բեռնափոխադրումների ծավալը 2008 թվականի համապատասխան ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 0.3 տոկոսով: Բեռնափոխադրումների ծավալն ըստ ընդհանուր օգտագործման երկաթուղային, օդային և մայրուղային-

խողովակաշարային տրանսպորտի տեսակների նվազել է համապատասխանաբար 4.6, 21 և 22.7 տոկոսով: Ավտոմոբիլային տրանսպորտի բեռնափոխադրումների ծավալը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 10 տոկոսով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին կապի ծառայություններից ստացված հասույթը համադրելի գներով 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 5.6 տոկոսով: Կապի ոլորտում աճը հիմնականում տեղի է ունեցել ի հաշիվ շարժական կապի աճի, որը կազմել է 3.5 տոկոս, իսկ ֆիքսված հեռախոսային կապը նախորդ տարվա նկատմամբ համադրելի գներով նվազել է 9.7 տոկոսի չափով:

ԳՆԵՐ ԵՎ ՍԱԿԱԳՆԵՐ: 2009 թվականի սեպտեմբերին նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ արձանագրվել է 2.7% գնաճ, որը հիմնականում պայմանավորված է եղել պարենային ապրանքների գների՝ 3.9% նվազմամբ (նպաստումը գնաճին՝ -1.8 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների գների՝ 11.3% (նպաստումը գնաճին՝ 1.8 տոկոսային կետ) աճով և ծառայությունների սակագների 9.5% (նպաստումը գնաճին՝ 2.8 տոկոսային կետ) աճով:

2009 թվականի սեպտեմբերին նախորդ ամսվա նկատմամբ արձանագրվել է 0.7% գնաճ, որի պարագայում 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը կազմել է 3.7%:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱԿԱՆ: 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին գործազրկության պաշտոնական մակարդակը հանրապետությունում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 0.5 տոկոսային կետով և կազմել 6.8% (80.8 հազ. մարդ), որը պայմանավորված է համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով համախառն պահանջարկի, ինչպես նաև աշխատուժի նկատմամբ պահանջարկի զգալի նվազմամբ:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին միջին ամսական անվանական աշխատավարձը 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածում գրանցված ցուցանիշի նկատմամբ աճել է 12.0%-ով, ընդ որում՝ բյուջետային հատվածի աշխատավարձն աճել է 16.9%-ով: Հաշվետու ժամանակահատվածում տնտեսության պետական և ոչ պետական հատվածներում միջին աշխատավարձը համապատասխանաբար կազմել է 81788 դրամ և 122177 դրամ, իսկ միջին աշխատավարձը՝ 98369 դրամ:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին իրական աշխատավարձի աճը 2008 թվականի հունվար-սեպտեմբերի համեմատ կազմել է 8.9%: Աշխատանքի արտադրողականությունն իրական արտահայտությամբ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 11.7%-ով, որը պայմանավորված է ՀՆԱ-ի աճի տեմպերի (18%՝ հիմնական գներով) համեմատ զբաղվածության համեմատաբար քիչ նվազմամբ (1.6%):

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՏՎԱԾ: Տնտեսության արտաքին հատվածում պահպանվել են համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամի անբարենպաստ դրսևորումները՝ կրճատվել են Հայաստան ներհոսող տրանֆերտները և գործոնային եկամուտը, կրճատվում է նաև հայաստանյան ապրանքների նկատմամբ արտաքին պահանջարկը:

2009 թվականի առաջին ինն ամիսների ընթացքում ՀՀ արտաքին ապրանքաշրջանառությունը կազմել է 2732.4 մլն դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ կրճատվելով 30.7%-ով: Հաշվետու ժամանակահատվածում նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ տեղի է ունեցել արտահանման և ներմուծման ծավալների կրճատում. արտահանումը նվազել է 41.5%-ով՝ կազմելով 480.8 մլն դոլար³, իսկ ներմուծումը կազմել է 2251.6 մլն դոլար՝ նվազելով 27.9 տոկոսով⁴: Ներմուծման նվազումը, որը տեղի է ունեցել առաջին անգամ վերջին 8 տարիների ընթացքում (2002 թվականից սկսած) հիմնականում պայմանավորված է ընթացիկ տարում բնակչության տնօրինվող եկամուտների անկմամբ, և մասամբ՝ 2009 թվականի մարտին տեղի ունեցած փոխարժեքի կտրուկ արժեզրկմամբ: Նշենք նաև, որ ներմուծման անկում է արձանագրվել նաև ներդրումային բնույթ ունեցող ապրանքների գծով. հունվար-սեպտեմբերին ընդհանուր ներմուծման մեջ շուրջ 21 տոկոս կշիռ ունեցող «Մեքենաներ, սարքավորումներ, մեխանիզմներ», «Սարքեր և ապարատներ» և «Տարբեր արդյունաբերական ապրանքներ» ապրանքախմբերի նվազումը 2.4 տոկոսային կետով նպաստել է ներմուծման անկմանը:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ապրանքների գծով արտաքին առևտրի բացասական մնացորդը (արտահանումը և ներմուծումը՝ հաշվարկված ՖՕԲ գներով) կազմել է 1414.1 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ կրճատվելով 381.2 մլն ԱՄՆ դոլարով կամ 21.2%-ով և կազմելով առաջին ինն ամիսների ՀՆԱ-ի 23.7%-ը՝ նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի 21.1%-ի դիմաց:

Տարեսկզբից առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի կրճատումը տեղի է ունեցել հիմնականում ներմուծման անկման հաշվին: Մասնավորապես՝ սեպտեմբերին ներմուծման ծավալը նախորդ տարվա սեպտեմբերի համեմատ կրճատվել է 33.4 տոկոսով և կազմել 300.1 մլն դոլար: Հայաստանի առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը 2009 թվականի սեպտեմբերին կազմել է 228.3 մլն ԱՄՆ դոլար, այն դեպքում, երբ 2008 թվականի սեպտեմբերին գրանցվել էր առևտրային հաշվեկշռի 322.8 մլն դոլար պակասուրդ:

---

³ ՖՕԲ գներով

⁴ ՄԻՖ գներով

Աղյուսակ 2. Արտաքին առևտուրն ըստ ամիսների (մլն ԱՄՆ դոլար)

	Արտահանում	Ներմուծում	Առևտրային սալիդ
Նոյեմբեր 2008	66.4	405.7	-339.4
Դեկտեմբեր 2008	49.6	441.2	-391.6
Հունվար 2009	34.2	220.1	-185.8
Փետրվար 2009	44.8	207.4	-162.6
Մարտ 2009	44.3	231.1	-186.7
Ապրիլ 2009	52.3	235.0	-182.7
Մայիս 2009	44.4	198.5	-154.0
Հունիս 2009	61.3	286.6	-225.3
Հուլիս 2009	70.8	282.7	-211.8
Օգոստոս 2009	56.8	290.2	-233.5
Սեպտեմբեր 2009	71.8	300.1	-228.3

Ընթացիկ տարվա վերջին ամիսներին դիտարկվում է ՀՀ արտաքին առևտրի որոշակի աշխուժացում և արտահանման ծավալների աստիճանական վերականգնում: Մասնավորապես՝ օգոստոսի համեմատ սեպտեմբերին տեղի է ունեցել արտահանված ապրանքների ծավալների 26.5 տոկոսով ավելացում: Սակայն պետք է նշել, որ դա առաջին հերթին պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ Հայաստանի արտահանման զգալի մասը հունքային բնույթի ապրանքներ են, որոնց միջազգային գներն աճում են՝ հանգեցնելով արտահանման դոլարային ծավալների աճի:

Տնտեսական անվտանգությունը բնութագրող ցուցանիշներից է նորմալացված առևտրային հաշվեկշռի գործակիցը⁵, որը 1997 թվականի առաջին ինն ամիսների -0.6-ից աստիճանաբար բարելավվել է՝ 2002-2005 թվականներին պահպանելով -0.3 մակարդակը, այնուհետև 2006-2008 թվականներին ցուցաբերել է վատթարացման միտում՝ համապատասխանաբար կազմելով -0.4, -0.5 և -0.6: Վերջին երեք տարիների ընթացքում նորմալացված հաշվեկշռի նման վարքագիծը պայմանավորված է եղել արտահանման աճի տեմպերի նկատմամբ ներմուծման առաջանցիկ աճի տեմպերով, իսկ վերջինս էլ արդյունք է եղել տնտեսությունում անընդհատ աճող սպառողական և ներդրումային ապրանքների նկատմամբ պահանջարկի, ինչպես նաև 2003 թվականից արժևորվող փոխարժեքի: 2009 թվականի հաշվետու ժամանակահատվածում նորմալացված հաշվեկշռի գործակիցը կազմել է -0.6՝ հիմնականում պայմանավորված արտահանման առաջանցիկ անկմամբ:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերի արտահանման 41.5% նվազման ամենաբարձր՝ 15.8 տոկոսային կետը պայմանավորված է «Ոչ թանկարժեք մետաղներ

⁵ Առևտրային հաշվեկշռի և ապրանքաշրջանառության հարաբերակցություն:

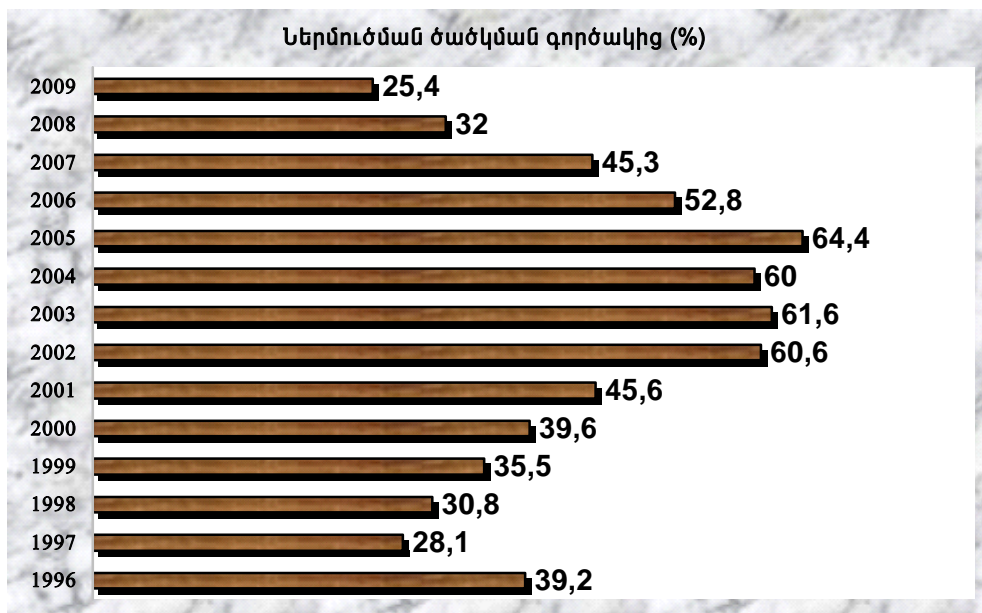

և դրանցից իրեր» ապրանքախմբի արտահանման նվազմամբ, որը կազմել է 44.2%: Արտահանման նվազման 6.94 տոկոսային կետը պայմանավորվել «Պատրաստի սննդի արտադրանք», 6.91 տոկոսային կետը՝ «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» և 5.8 տոկոսային կետը՝ «Հանքահումքային արտադրանք» ապրանքախմբերի ծավալների անկմամբ, որոնք կազմել են համապատասխանաբար՝ 47.6, 44.6 և 36%:

ՀՆԱ-ի նկատմամբ ապրանքների արտահանման միջին հակումը 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին կազմել է 8% (2008 թվականին՝ 10%): Ներմուծման միջին հակումը կազմել է 38%՝ նախորդ տարվա 37%-ի դիմաց:

2009 թվականի առաջին ինն ամիսների արդյունքներով գրանցված արտահանման և ներմուծման անկման հետևանքով զգալի նվազել է ներմուծման ծածկումը՝ արտահանման հաշվին ֆինանսավորվել է ներմուծման ընդամենը 25.4 տոկոսը (տե՛ս գծապատկեր 3):

Գծապատկեր 3. 1996-2009 թվականների առաջին ինն ամիսների ներմուծման ծածկման գործակիցը⁶, տոկոսներով

2009 թվականի առաջին ինն ամիսների ՀՀ ներծյուղային⁷ առևտրի մակարդակի վերլուծությունը վկայում է «Թանկարժեք ու կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր», «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված

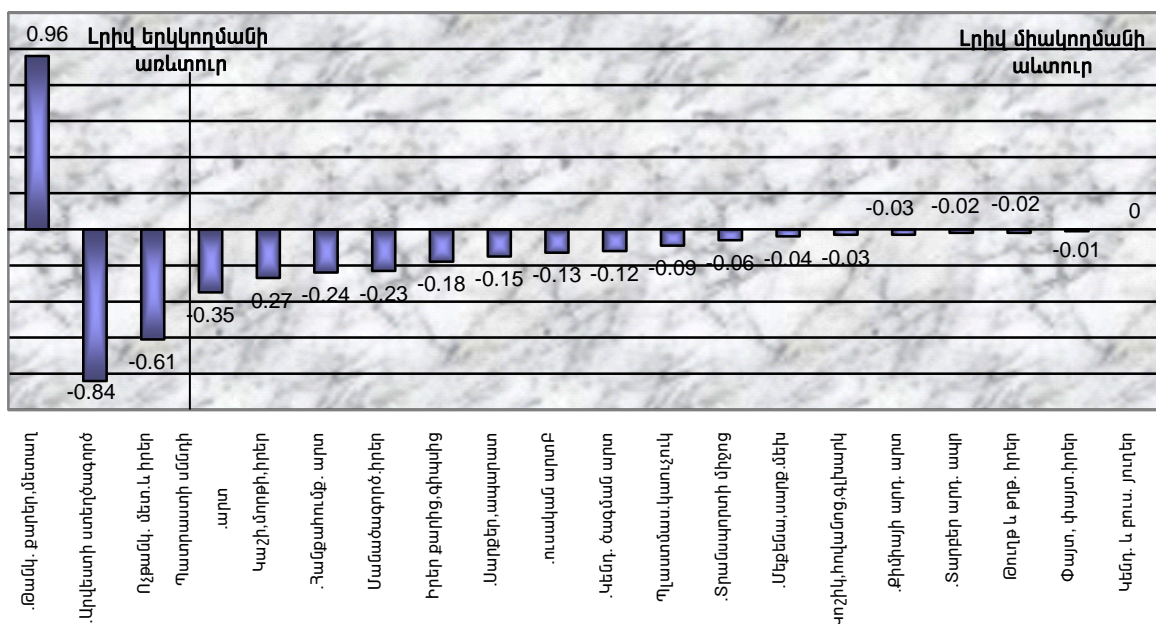
⁶ Ներմուծման ծածկման գործակիցը հաշվարկված է որպես ապրանքների արտահանման և ներմուծման հարաբերակցություն (ՖՕԲ գներով):

⁷ Ներծյուղային առևտուրը տեղի է ունենում, երբ երկիրը և ներմուծում, և արտահանում է առանձին ճյուղում արտադրվող ապրանքատեսակները: Ներծյուղային առևտրի գործակիցը իրենից ներկայացնում է արտահանման և ներմուծման բացարձակ արժեքով փոքրի հարաբերակցությունը մեծին: «0» նշանակում է լրիվ միակողմանի, իսկ «1»՝ լրիվ երկկողմանի առևտուր:

իրեր» և «Արվեստի ստեղծագործություններ» ապրանքախմբերի գծով վերջին տարիների համեմատաբար կայուն երկկողմանի արտաքին առևտրի պահպանման մասին:

Գծապատկերում դրական և բացասական նշանները տրամադրում են լրացուցիչ տեղեկատվություն և պայմանավորված են համապատասխան ապրանքախմբերի արտաքին առևտրային հաշվեկշռի դրական կամ բացասական մնացորդով: «Թանկարժեք ու կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» (լրիվ երկկողմանի առևտուր) ապրանքախմբի դրական առևտրային մնացորդը վկայում է մեր երկրի կողմից արտաքին աշխարհի պահանջները բավարարելու մասին:

Գծապատկեր 4. 2009 թվականի առաջին ինն ամիսների ներճյուղային առևտուրը

Մնացած ապրանքախմբերով տեղի է ունեցել մեծ համեմատաբար միակողմանի առևտուր՝ ներքին պահանջարկը բավարարելու ուղղությամբ (բացասական առևտրային մնացորդ):

Արտաքին առևտուրն ըստ գործընկեր երկրների: 2009 թվականի առաջին ինն ամիսների ՉՉ արտաքին առևտրաշրջանառության 30%-ը բաժին է ընկել ԱՊՉ և 30.8%-ը՝ ԵՄ երկրներին, 2008 թվականին համապատասխան ժամանակահատվածի ընթացքում նշված երկրների տեսակարար կշիռները կազմել են 27.1 և 36.2 տոկոս: ԵՄ երկրների հետ ՉՉ ապրանքաշրջանառության անկումը 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին նախորդ տարվա նույն ամիսների համեմատ կազմել է 41 տոկոս, իսկ ԱՊՉ երկրների՝ 23 տոկոս: ՉՉ խոշոր առևտրային գործընկեր-երկրների շրջանակում ընդգրկվել էին Գերմանիան (առևտրաշրջանառության 7.5%-ը), Չինաստանը (7.1%),

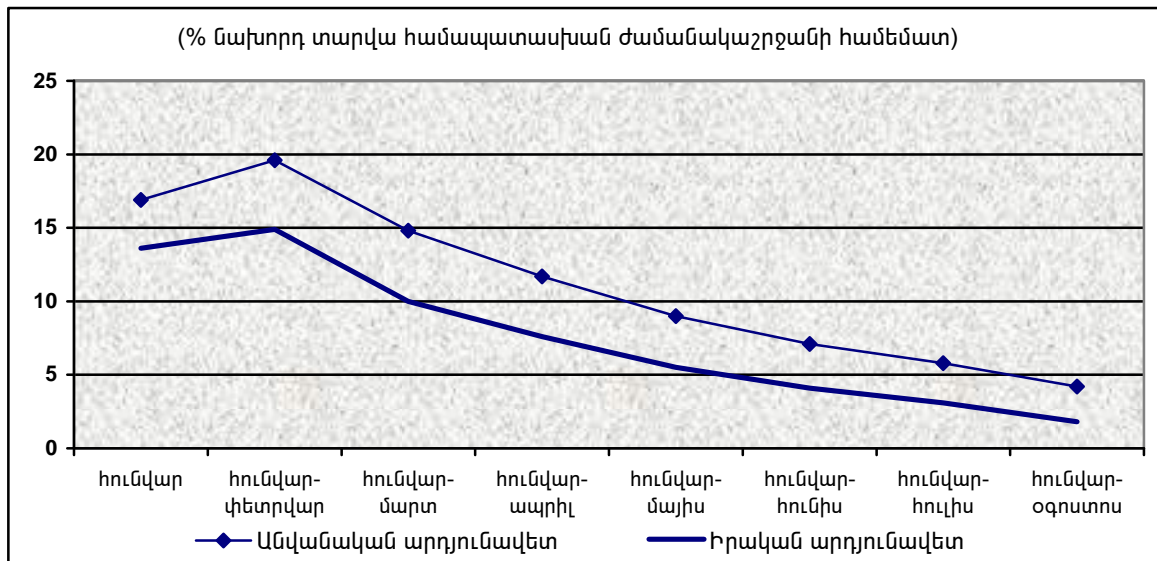
ԱՄՆ-ն (5%), Թուրքիան (4.4%), Իրանը (3.9%), Բուլղարիան (3.9%), ինչպես նաև ԱՊՀ երկրներից՝ Ռուսաստանը (23.1%) և Ուկրաինան (5.3%): Վերջիններին բաժին է ընկել ԶԶ և ԱՊՀ երկրների միջև տարվա ընթացքում կատարված ապրանքաշրջանառության մոտ 95%-ը: Հանրապետության թվով 38 հիմնական գործընկեր երկրները մեծամասամբ (մոտ 80%-ը) հանդիսանում են ԱԶԿ անդամ պետություններ:

Փոխարժեք: Նախորդ տարիներին ձևավորված փոխարժեքի արժևորման միտումները տարեսկզբից դադարել են: Մասնավորապես՝ եթե ընթացիկ տարվա հունվար ամսին դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին փոխարժեքը կազմել է 305.5, ապա սեպտեմբերին այն կազմել է 379.9 դրամ՝ հունվարի համեմատ արժեզրկվելով շուրջ 24 տոկոսով: Ըստ էության փոխարժեքի նման վարքագիծը պայմանավորված է եղել իր հավասարակշիռ մակարդակից շեղումով՝ պայմանավորված մեր տնտեսության և համաշխարհային տնտեսության միտումներով: Ընթացիկ տարվա հունվար–սեպտեմբերին դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին փոխարժեքը կազմել է 356.24 (2008-ին՝ 305.82)՝ նախորդ տարվա հունվար-սեպտեմբերի միջինի նկատմամբ գրանցվել է դրամի անվանական արժեքի 14.2 տոկոս արժեզրկում՝ 2008 թվականի համապատասխան ցուցանիշի գրեթե նույն չափով արժևորման դիմաց (14.6 տոկոս):

Իսկ իրական արտահայտությամբ ազգային արժույթը ոչ միայն դոլարի, այլ մի քանի, արտաքին առևտրի տեսանկյունից առավել կարևոր արժույթներից բաղկացած «զամբյուղի» նկատմամբ (իրական արդյունավետ փոխարժեք) դեռևս արժևորվում է՝ միջին արժևորումը 2009 թվականի հունվար-օգոստոսին նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ կազմել է 1.8⁸ տոկոս՝ պայմանավորված անվանական արդյունավետ փոխարժեքի արժևորմամբ: Անվանական արդյունավետ փոխարժեքը նախորդ տարվա հունվար-օգոստոսի համեմատ արժևորվել է 4.2 տոկոսով, ինչը նշանակում է, որ վերոնշյալ «զամբյուղը» կազմող մյուս երկրների արժույթների արժեզրկումը դոլարի նկատմամբ ավելի խորն է, քան ընթացիկ տարվա հունվար-օգոստոսի ԶԶ դրամի անվանական արտահայտությամբ 13.3 % միջին արժեզրկումը:

⁸ Հաշվարկներում օգտագործվել են ԶԶ կենտրոնական բանկի պաշտոնական կայքի 2009թ. նոյեմբերի 5-ի դրությամբ տվյալները:

Գծապատկեր 5. Իրական և անվանական արդյունավետ փոխարժեքների⁹ միջին արժևորումը 2009 թվականի հունվար-օգոստոսի ընթացքում

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱ

2009 թվականի երրորդ եռամսյակում փողի բազան կազմել է 461.7 մլրդ դրամ, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ՝ աճելով 5.3%: Նույն ժամանակահատվածում ԿԲ-ից դուրս կանխիկը նվազել է 22.1%, իսկ առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվները և պարտադիր պահուսները ԿԲ-ում աճել են 134.1%: Կանխիկի տեսակարար կշիռը փողի բազայում նվազել է 21.5 տոկոսային կետով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ՝ կազմելով 61%:

Նույն ժամանակահատվածում փողի զանգվածը նվազել է 1.3%, ընդ որում դրամային ավանդների նպաստումը եղել է բացասական՝ 14 տոկոսային կետ, իսկ արտարժույթային ավանդներինը՝ դրական 23.2 տոկոսային կետ: Առևտրային բանկերի կողմից ռեզիդենտներից և ոչ ռեզիդենտներից ներգրավված ավանդները 2009 թվականի երրորդ եռամսյակի դրությամբ կազմել են 642 մլրդ. դրամ, որից 50.6% արտարժույթով ավանդներն են: Նշենք նաև, որ տնտեսության դոլարայնացման աստիճանը (արտարժույթային ավանդներ/փողի զանգված), նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, աճել է 24.1%, ինչը արտացոլվել է նաև տնտեսության վարկավորման ցուցանիշի վարքագծում: Բանկային համակարգից

⁹ Արդյունավետ փոխարժեքը ցույց է տալիս ազգային արժույթի փոխարժեքի միջինացված շարժմանը ոչ թե մեկ, այլ մի քանի, հանրապետության համար ավելի կարեւոր արժույթներից բաղկացած «զամբյուղի» նկատմամբ: Իրական արդյունավետ փոխարժեքի ինդեքսը հանդիսանում է այն հիմնական ցուցանիշը, որը բնութագրում է հիմնական արժույթների միավորված շարժմանը ու շարժման ուղղությունը եւ կարող է հիմք հանդիսանալ վերջիններիս զարգացման տեմպերի կողմնորոշիչ հետեւություններ անելու համար: Բացի դրանից այն հիմնական ցուցանիշն է, որն բնութագրում է երկրի մրցունակությունը միջազգային շուկայում: Իրական արդյունավետ փոխարժեքը ցույց է տալիս մեր եւ գործընկեր երկրների միջեւ հարաբերական գների վարքագիծը՝ բերված մեկ արժույթի:

դուրս կանխիկը դրամական զանգվածի նվազմանը նպաստել է 10.6 տոկոսային կետով:

Առևտրային բանկերի վարկերը 2009 թվականի երրորդ եռամսյակում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են 11.8%-ով¹⁰ (նշենք նաև որ 51.4% կազմել են արտարժույթով վարկերը): Նույն ժամանակահատվածում բանկային համակարգի զուտ արտաքին ակտիվները աճել են 34.8%-ով, զուտ ներքին ակտիվները՝ նվազել են 21%-ով, իսկ տնտեսության վարկավորումը աճել է 8.9%-ով:

Առևտրային բանկերի դրամով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները 2009 թվականի երրորդ եռամսյակում կազմել են 18.35%՝ 2008 թվականի սեպտեմբերի 17.19% համեմատ: Նույն ժամանակաշրջանում գրանցվել է առևտրային բանկերի մինչև մեկ տարի ժամկետով դրամով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքների աճ: Այսպես, եթե 2008 թվականի սեպտեմբերին ավանդների տոկոսադրույքը կազմել է 6.67%, ապա 2009 երրորդ եռամսյակում այն աճել է 1.67 տոկոսային կետով (8.34%): Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ նախորդ եռամսյակի նկատմամբ նկատվել է և՛ վարկերի և՛ ավանդների տոկոսադրույքների նվազում:

Տոկոսադրույքների համանման վարքագիծ է դրսևորվել նաև պարտքի շուկայում, 2009 թվականի երրորդ եռամսյակում նախորդ եռամսյակի նկատմամբ ՀՀ պետական (շուկայական) պարտատոմսերի շուկայում նկատվել է տոկոսադրույքների նվազում: Սակայն նշենք, որ, եթե 2008 թվականի երրորդ եռամսյակի ընթացքում տեղաբաշխված պետական արժեթղթերի միջին եկամտաբերությունը կազմել է 8.26%, ապա 2009 թվականի երրորդ եռամսյակում այն կազմել է 9.48%: 2009 թվականի երրորդ եռամսյակի ընթացքում տեղաբաշխված պետական արժեթղթերի ծավալը կազմել է 36 մլրդ դրամ, իսկ միջին ժամկետայնությունը՝ 1344 օր:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում պետական (շուկայական) պարտատոմսերի նկատմամբ պահանջարկը 2.28%-ով բարձր է եղել առաջարկից, իսկ տեղաբաշխում/թողարկում հարաբերակցության միջին մեծությունը կազմել է 0.98:

Երրորդ եռամսյանի ցածր գնաճային միջավայրը թույլ է տվել ՀՀ ԿԲ-ին վարկավորումը խթանելու և տնտեսության վերականգնման տեմպերն արագացնելու համար ռեպո տոկոսադրույքը իջեցնել մինչև 5 %¹¹:

¹⁰ Սույն ցուցանիշում ներառված է ինչպես տնտեսության իրական հատվածի, այնպես էլ Կառավարության վարկավորումը:

¹¹ 2008 թվականի սեպտեմբերին այն կազմել է 7.75%:

Աղյուսակ 3. Ֆինանսական շուկայի տոկոսադրույքները 2009 թվականի երրորդ եռամսյակում

Ամիսներ	Հունվար	Փետրվար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Հունիս	Հուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբեր
Առևտրային բանկերի վարկեր	19.49	18.84	19.22	18.77	18.61	18.64	18.54	18.59	18.35
Առևտրային բանկերի ավանդներ	8.26	8.28	9.64	8.18	8.9	9.48	9.11	8.72	8.34
ՀՀ ԿԲ ռեպո գործառնություններ	7.00	6.75	7.75	7.50	7.25	6.00	5.5	5.25	5.00

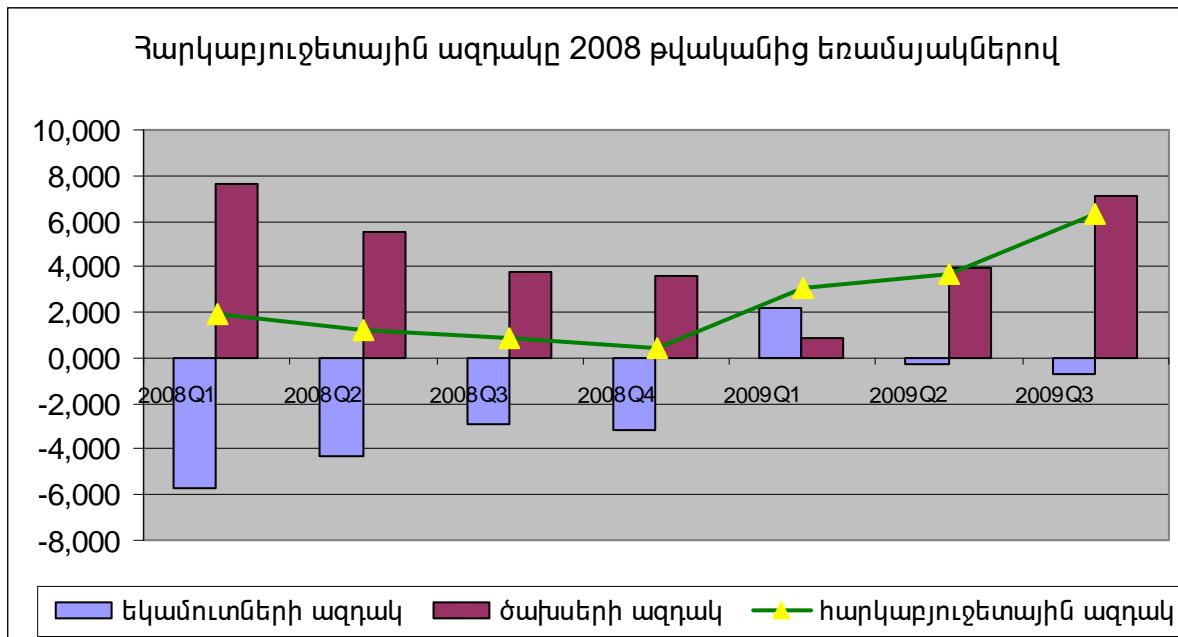
ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՀԱՏՎԱԾ: 2009 թվականի ինն ամիսների արդյունքներով պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները կազմել են ՀՆԱ-ի 22.7%-ը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 21.5%-ի դիմաց, իսկ հարկային եկամուտները կազմել են ՀՆԱ 17.5%-ը նախորդ տարվա 17.4%-ի դիմաց: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ պետական բյուջեի եկամուտների գծով անվանական անկումը կազմել է 14%, իսկ հարկային եկամուտների հավաքագրման առումով՝ 18.05%, ընդ որում անկում է գրանցվել բոլոր հարկատեսակների և տուրքերի հավաքագրման գծով, բացառությամբ եկամտահարկի և հաստատագրված վճարների: Եթե համադրելու լինենք անվանական ՀՆԱ-ի 2009 թվականի սեպտեմբերի նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ արձանագրված 18.46% անկումը, ապա պարզ կդառնա, որ հարկային եկամուտների հավաքագրման առումով ներկայացված ցուցանիշի անկումը զիջում է ՀՆԱ-ի ցուցանիշը:

Զգալիորեն աճել են այլ եկամուտները՝ նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը գերազանցելով 32.1%-ով:

ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի մասով 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում ծախսեր/ՀՆԱ ցուցանիշը դրսևորել է աճի միտումներ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ՝ 7.9%-ային կետի չափով: Ընթացիկ ծախսերի գծով արձանագրված աճերը պայմանավորված են գերակա համարվող սոցիալական բնույթի ծախսերի և աշխատավարձերի մակարդակի պահպանմամբ: Կապիտալ ծախսերը/ՀՆԱ ցուցանիշը նույնպես դրսևորել է աճի միտումներ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ՝ 1.9 տոկոսային կետով:

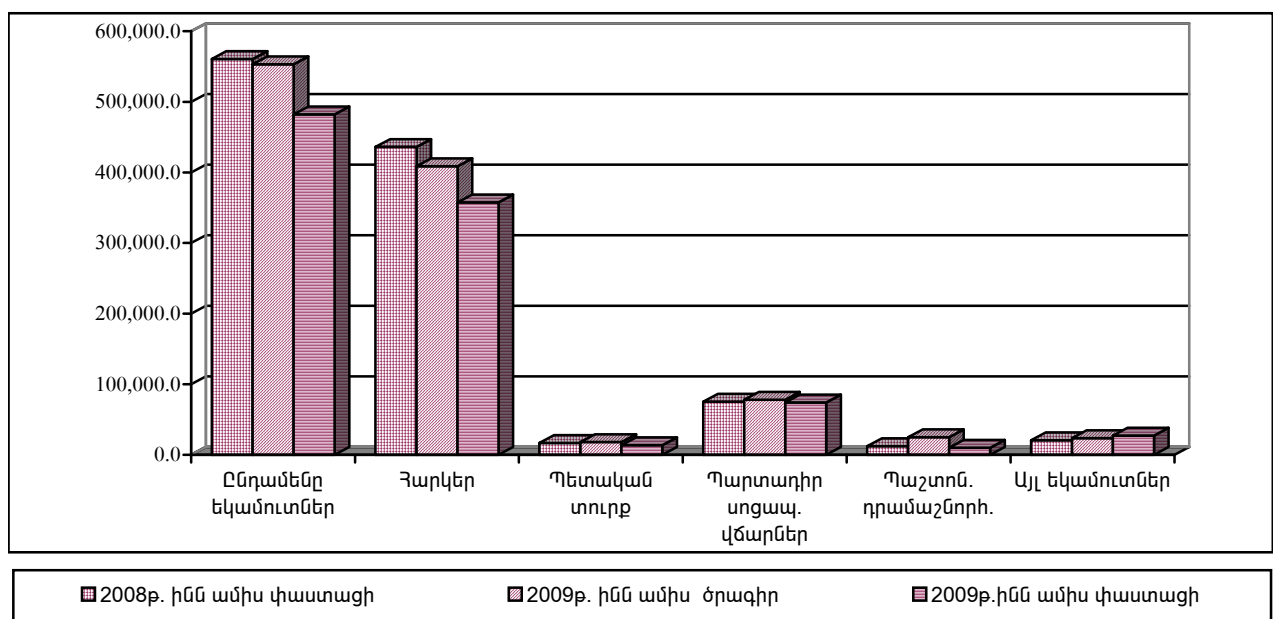
Հարկաբյուջետային ազդակը: Նախորդ տարվա ողջ ժամանակատվածում գրանցված ընդհանուր առմամբ չեզոք հարկաբյուջետային ազդակի դիմաց 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների տվյալներով ձևավորվել է 6.36% ընդլայնող

հարկաբյուջետային ազդակ՝ ընդ որում, եկամուտների գծով գրանցվել է 0.7% զսպող ազդակ, իսկ ծախսերի գծով՝ 7.08% ընդլայնող ազդակ:
 Գծապատկեր 6. Հարկաբյուջետային ազդակը

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԸ 2009 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐ-ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

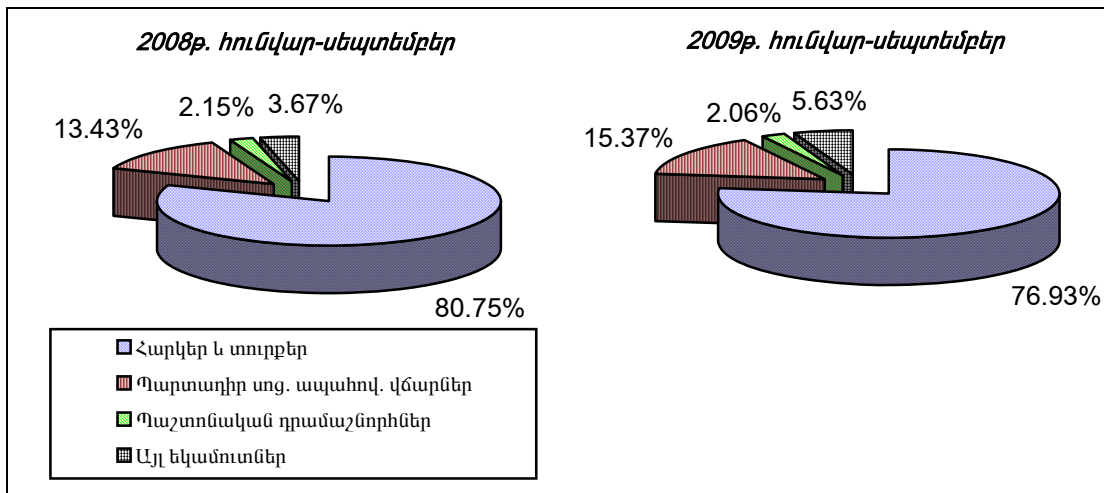
ՀՀ կառավարության ծրագրով 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին նախատեսվել էր ավելի քան 639.7 մլրդ դրամ բյուջետային եկամուտների ստացում: Սակայն համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքով տնտեսության մեջ արձանագրված միտումները հաշվի առնելով՝ հարկաբյուջետային ծրագիրը վերանայվեց ՀՀ կառավարության կողմից, և ինն ամիսների ընթացքում ծրագրված եկամուտների և ծախսերի մի մասի կատարումը հիմնականում տեղափոխվեց չորրորդ եռամսյակ: Արդյունքում ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների ինն ամիսների ծրագիրը կազմեց շուրջ 540.1 մլրդ դրամ: Հաշվի առնելով նաև «ՀՀ 2009 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 18-րդ կետով և 11-րդ հոդվածի 3-րդ և 16-րդ կետերով սահմանված նուտքերը՝ ծրագիրը կազմում է ավելի քան 553.1 մլրդ դրամ, որի դիմաց փաստացի ստացվել են շուրջ 482.3 մլրդ դրամի եկամուտներ կամ ծրագրվածի 87.2%-ը: Ընդ որում, հարկերն ու տուրքերը, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները և պաշտոնական դրամաշնորհները զիջել են ծրագրված ցուցանիշները համապատասխանաբար 13.1, 5 և 60 տոկոսով: Միևնույն ժամանակ, այլ եկամուտների գծով արձանագրվել է ծրագրի 15.9%-ով գերազանցում: 2008 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների համեմատ պետական բյուջեի եկամուտները նվազել են 14%-ով կամ 78.4 մլրդ դրամով, ինչը պայմանավորված է հարկերի ու տուրքերի, պաշտոնական դրամաշնորհների և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների համապատասխանաբար 18.1, 17.5 և 1.5 տոկոսով նվազմամբ: Միևնույն ժամանակ այլ եկամուտների գծով արձանագրվել է մուտքերի 32.1% աճ:

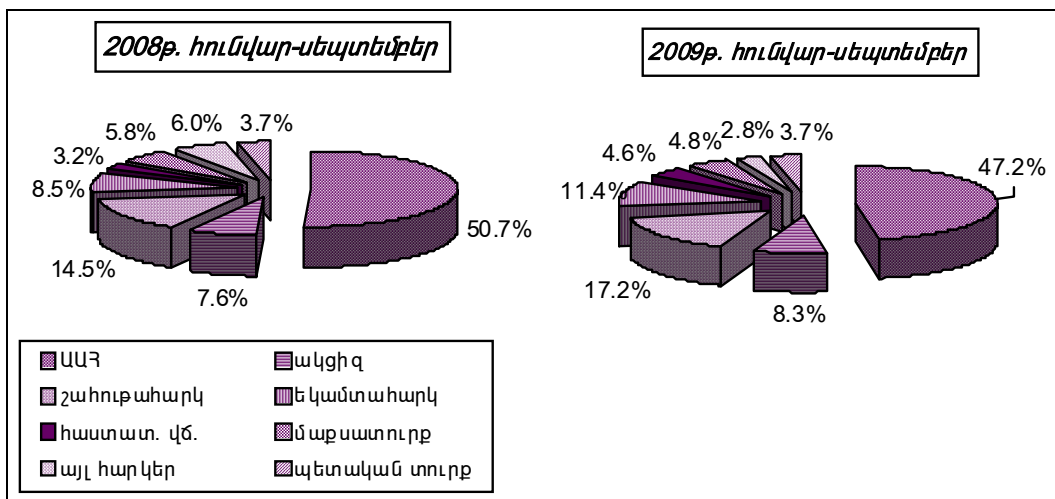
Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտներում համապատասխանաբար 3.8 և 0.1 տոկոսային կետով նվազել են հարկերի ու տուրքերի և պաշտոնական դրամաշնորհների տեսակարար կշիռները: Մինչև նույն ժամանակ, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների և այլ եկամուտների տեսակարար կշիռներն աճել են համապատասխանաբար 1.9 և 2 տոկոսային կետով:

Պետական բյուջեի եկամուտների կառուցվածքը

Հարկային եկամուտներ և պետական տուրք

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտներն ու պետական տուրքը կազմել են ավելի քան 371 մլրդ դրամ՝ 86.9%-ով ապահովելով ՀՀ կառավարության լիազորությունների շրջանակներում ճշտված ծրագիրը: Նախորդ տարվա ինն ամիսների համեմատ պետական բյուջեի հարկային եկամուտները և պետական տուրքը նվազել են 18.1%-ով կամ 81.7 մլրդ դրամով: Ընդ որում, հարկատեսակների մեծամասնության գծով արձանագրվել է նույնիսկ անկում:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում դրական փոփոխություն է գրանցվել հարկերի կառուցվածքում ուղղակի հարկերի տեսակարար կշռի ավելացման առումով: Այսպես, շահութահարկի և եկամտահարկի տեսակարար կշիռները հարկերի ու տուրքերի մեջ ավելացել են համապատասխանաբար 2.6 և 2.9 տոկոսային կետով և կազմել 17.2% և 11.4%: 3.5 տոկոսային կետով նվազել է ավելացված արժեքի հարկի տեսակարար կշիռը:

Հարկային եկամուտների ու պետական տուրքի 47.2%-ն ապահովվել է ավելացված արժեքի հարկի հաշվին: Այն կազմել է ավելի քան 175.2 մլրդ դրամ և 23.7%-ով կամ 54.3 մլրդ դրամով գիջել նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը: ԱԱՀ-ի մուտքերից ավելի քան 115.6 մլրդ դրամը ստացվել է ՀՀ սահմանին հարկումից, 59.6 մլրդ դրամը՝ ապրանքների և ծառայությունների ներքին շրջանառությունից: Ընդ որում, նվազել են և՛ ներմուծումից, և՛ ներքին շրջանառությունից ստացվող գումարները:

«Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել են որոշակի փոփոխություններ, որոնք կարող էին ազդեցություն ունենալ 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների բյուջեի եկամուտների վրա: Մասնավորապես.

- սահմանվել է, որ ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, իրավաբանական անձի կարգավիճակ չունեցող ձեռնարկությունները, որոնց կողմից նախորդ օրացուցային տարում իրականացված՝ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և (կամ) 3-րդ կետերով սահմանված գործարքների (գործառնությունների) հարկվող շրջանառությունը չի գերազանցել 58,35 մլն դրամը, տվյալ օրացուցային տարում ԱԱՀ վճարող են համարվում այդ գործարքների հարկվող շրջանառությունը 58,35 մլն դրամը գերազանցելու պահից՝ 58,35 մլն դրամը (ԱԱՀ-ի շեմը) գերազանցող մասի համար.

- ֆիզիկական անձանց համար սահմանվել են ԱԱՀ-ով հարկվող՝ ապրանքի մատակարարում համարվող գործարքներ, մասնավորապես՝ օրենքի համաձայն ապրանքի մատակարարում է համարվում նաև ֆիզիկական անձանց պատկանող՝ ձեռնարկատիրական գործունեության առարկա հանդիսացող գույքի, արտադրական, այլ առևտրային և հասարակական նշանակության գույքի, ներառյալ՝ շենքերի, շինությունների (այդ թվում՝ անավարտ (կիսակառույց)), արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության հողերի (այդ թվում՝ ընդհանուր սեփականություն հանդիսացող գույքի և հողերի) օտարումը (ներառյալ՝ իրավաբանական անձի կանոնադրական կապիտալում դրանց ներդրումը).

- մեկ օրացուցային տարվա ընթացքում երկու և ավելի թվով անգամ անձի սեփականությունը կամ ընդհանուր սեփականություն հանդիսացող նույն տեսակի հետևյալ գույքի՝ բնակարանի, առանձնատան (այդ թվում՝ անավարտ (կիսակառույց)),

անձնական օգտագործման ավտոմեքենայի, գյուղատնտեսական նշանակության և բնակավայրերի հողերի, ավտոտնակի որևէ ձևով կատարվող հատուցման դիմաց օտարման դեպքերում ապրանքի մատակարարում է համարվում այդ ժամանակահատվածում երկրորդ և ավելի թվով նույն տեսակի գույքի օտարումը, եթե օտարումը կատարվում է տվյալ գույքի ձեռքբերմանը հաջորդող մեկ տարին չգերազանցող ժամանակահատվածում.

- շենքերի և շինությունների օտարման դեպքում կիրառվող՝ ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառությունը որոշելու սկզբունքը տարածվել է նաև անավարտ և կիսակառույց շինությունների վրա, ինչպես նաև ավելացվել է, որ անշարժ գույքի վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման գործարքների համար ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառությունը որոշվում է ընդհանուր սահմանված կարգով, բայց ոչ պակաս գույքահարկով հարկման նպատակով՝ օրենքով սահմանված կարգով որոշվող արժեքի, իսկ այդպիսի արժեքի բացակայության դեպքում՝ գույքահարկով հարկման օբյեկտի ընդհանուր մակերեսում վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման հանձնված տարածքի մակերեսի բաժնեմասին համապատասխանող արժեքի հինգ տոկոսից՝ հաշվարկված տարեկան կտրվածքով.

- թույլատրվել է ԱԱՀ-ի հաշվանցում կատարել որոշակի կանխիկ վճարումներ կատարելու դեպքում: Այսպես, արտադրական և այլ առևտրային նպատակներով հանրապետության տարածքում ձեռք բերված ապրանքների և ստացված ծառայությունների դիմաց կանխիկ դրամով վճարված գումարներն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կարող են հաշվանցվել նաև հարկային հաշիվներում, իսկիչ-դրամարկղային մեքենաների կտրոններում և (կամ) կրճատ հաշիվ ապրանքագրերում առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարների չափով, եթե այդ գործարքների գումարը (ներառյալ՝ ԱԱՀ-ն) յուրաքանչյուր միանվագ գործարքի համար չի գերազանցում 300 հազար դրամը, իսկ յուրաքանչյուր ամսվա ընթացքում բոլոր այդպիսի գործարքների համար՝ 3 մլն դրամը: Միանվագ գործարքի գումարը (ներառյալ՝ ԱԱՀ-ն) 300 հազար դրամը գերազանցելու դեպքում ԱԱՀ-ի հաշվանցումը սահմանված կարգով կատարվում է միայն բանկի կամ փոստի միջոցով մատակարարի բանկային հաշվին փոխանցումներով վճարումների դեպքում, իսկ ամսվա ընթացքում 300 հազար դրամը չգերազանցող բոլոր միանվագ գործարքների ընդհանուր գումարը 3.0 մլն դրամը գերազանցելու դեպքում սահմանված կարգով հաշվանցման ենթակա է այն գործարքի ԱԱՀ-ի ամբողջ գումարը, որի արժեքի հանրագումարով չի գերազանցվել 3 մլն դրամի սահմանաչափը.

- կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի կողմից ԱՏԳԱԱ-8422 (բացառությամբ 842211000 և 842290100 ծածկագրերի), 8441, 8452 (բացառությամբ

845210 և 845290000 ծածկագրերի), 8453, 8475, 250510, 250900, 251820, 2836, 39162010, 76041090, 8419, 8426, 8429, 8430, 8435, 8443, 8478, 8479, 85023100, 870410 ծածկագրերին դասվող ապրանքների ներմուծման դեպքում սահմանված կարգով մաքսային մարմինների հաշվարկած ԱԱՀ-ի գումարների վճարման ժամկետը հետաձգվում է հայտարարագրման օրվանից երեք տարի ժամկետով, եթե նշված ծածկագրերին դասվող ներմուծված ապրանքների մաքսային արժեքը գերազանցում է 300 մլն դրամը:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշմամբ ընտրված կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի կողմից ներդրումային ծրագրերի շրջանակներում, 300 մլն դրամը գերազանցող նշված ապրանքներից բացի, այլ ապրանքների ներմուծման դեպքում սահմանված կարգով մաքսային մարմինների կողմից հաշվարկված ԱԱՀ-ի գումարների վճարման ժամկետը կարող է հետաձգվել երեք տարի ժամկետով.

- անմիջական արտադրողի կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրված ձեռագործ գորգերի իրացումն ազատվում է ավելացված արժեքի հարկից.

- հանրակրթական հիմնական ծրագրերի իրականացման գործունեությունն ընդգրկվել է ավելացված արժեքի հարկից ազատված գործարքների շարքում:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ՀՀ պետական բյուջեի հարկերի ու տուրքերի 8.3%-ն ապահովվել է ակցիզային հարկի հաշվին՝ կազմելով շուրջ 30.8 մլրդ դրամ: Մասնավորապես՝ հանրապետություն ներմուծված ենթակցիզային ապրանքների հարկումից ստացվել է ավելի քան 20.6 մլրդ դրամ, որից 10.2 մլրդ դրամը՝ բենզինի և դիզելային վառելիքի, 7.7 մլրդ դրամը՝ ծխախոտի ներմուծման հարկումից: Հանրապետությունում արտադրվող ենթակցիզային ապրանքների հարկումից պետական բյուջեի մուտքերը կազմել են 10.1 մլրդ դրամ, որից 5.9 մլրդ դրամը ստացվել է ներքին արտադրության ծխախոտի իրացումից: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ակցիզային հարկը նվազել է 10.4%-ով կամ 3.6 մլրդ դրամով: Ընդ որում, նվազել են միայն հանրապետություն ներմուծված ենթակցիզային ապրանքների հարկումից ստացված մուտքերը՝ 16.6%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է բենզինի և ծխախոտի ներմուծումից ստացված մուտքերի նվազմամբ: Հանրապետությունում արտադրվող ենթակցիզային ապրանքների հարկումից մուտքերն ավելացել են 5.7%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված ծխախոտի հարկումից ստացված եկամուտների աճով:

«Ակցիզային հարկի մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել են փոփոխություններ, որոնք կարող էին ազդեցություն ունենալ 2009 թվականի պետական բյուջեի եկամուտների վրա՝

- գինեջուրը և խաղողի գինեջուրից ստացված խաղողի սպիրտը հանվել են ակցիզային հարկով հարկման ենթակա ապրանքների ցանկից.

- տարանջատվել են Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրվող և Հայաստանի Հանրապետություն ներմուծվող ակցիզային հարկով հարկվող ապրանքների համար ակցիզային հարկի դրույքաչափերը: Վերջիններիս համար սահմանվել են ավելի բարձր դրույքաչափեր:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեի հարկերի ու տուրքերի 17.2%-ն ապահովվել է շահութահարկի հաշվին՝ կազմելով ավելի քան 63.7 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա համեմատ շահութահարկի մուտքերը նվազել են 3.2%-ով կամ 2.1 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ոչ պետական ձեռնարկությունների և ոչ ռեզիդենտների կողմից վճարված շահութահարկի նվազմամբ: Միևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ զգալի աճ է արձանագրվել ֆինանսավարկային կազմակերպությունների կողմից վճարված շահութահարկի գծով՝ 44.7% կամ 2.7 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են նաև պետական ձեռնարկությունների, օտարերկրյա ներդրումներով ձեռնարկությունների կողմից վճարված, մեկ տոկոս դրույքաչափով, ինչպես նաև ոչ ռեզիդենտից աղբյուրի մոտ վճարված շահութահարկի մուտքերը:

«Շահութահարկի մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել են մի շարք փոփոխություններ, որոնք կարող էին ազդեցություն գործել հաշվետու ժամանակահատվածում շահութահարկի մուտքերի վրա: Մասնավորապես՝

- ԱԱՀ վճարող չհամարվողներին հնարավորություն է տրվել հիմնական միջոցի վրա կատարված կապիտալ ծախսերը նվազեցնել տվյալ հաշվետու տարում՝ ամբողջությամբ.

- ԱԱՀ վճարող չհամարվողներին թույլատրվել է կատարված բոլոր ծախսերը նվազեցնել առանց հաշվի առնելու սահմանված նորմաները, բացառությամբ օրապահիկի, ինչպես նաև դաշտային պայմաններում և տեղափոխման (տեղաշարժման) աշխատանքների կատարման դեպքերում հատուցման գումարների, որոնք նվազեցվում են հատուցման գումարների չափով.

- 2009 թվականի ամբողջ տարվա ընթացքում օրենքով սահմանված կարգով ԱԱՀ վճարող չհամարված կազմակերպությունների համար հաշվարկված՝ 2009 թվականի վճարման ենթակա շահութահարկը չի կարող պակաս լինել այդ տարիների

համար հաշվարկված համախառն եկամտի 2%-ից և ավելին՝ համախառն եկամտի 10%-ից.

- հարկվող շահույթը որոշելիս շենքերի, շինությունների (այդ թվում՝ անավարտ, կիսակառույց), բնակելի կամ այլ տարածքների վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման հանձնելու գործարքների մասով (բացառությամբ պետությանը վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման հանձնման դեպքերի) եկամուտը որոշվում է գույքահարկով հարկման նպատակով դրանց համար օրենքով սահմանված կարգով որոշվող արժեքի, իսկ այդպիսի արժեքի բացակայության դեպքում՝ գույքահարկով հարկման օբյեկտի ընդհանուր մակերեսում վարձակալության կամ անհատույց օգտագործման հանձնված տարածքի բաժնեմասին համապատասխանող արժեքի 5%-ից ոչ պակաս չափով՝ հաշվարկված տարեկան կտրվածքով: Այդ չափով պակաս հատուցման դեպքում տարբերությունը դիտվում է որպես վարձակալին (փոխառուին) ներված պարտավորություն.

- ԱԱԶ վճարող չհամարվողները կարող են շահութահարկի կանխավճարներ չկատարել:

- շահութահարկի վճարումից ազատվում են ձեռագործ գորգերի արտադրությամբ զբաղվող հարկատուները՝ իրենց կողմից ձեռագործ գորգերի իրացումից ստացված եկամտի մասով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ՀՀ պետական բյուջե է մուտքագրվել 42.4 մլրդ դրամ եկամտահարկ՝ ապահովելով հարկերի ու տուրքերի 11.4%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ եկամտահարկի մուտքերն աճել են 9.9%-ով կամ 3.8 մլրդ դրամով:

Եկամտահարկի մուտքերի վրա 2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում հնարավոր ազդեցություն են գործել «Եկամտահարկի մասին» ՀՀ օրենքում կատարված հետևյալ փոփոխությունները.

- անձնական նվազեցումը սահմանվել է 30000 դրամ.
- մինչև փոփոխությունը հարկային գործակալը առանց հիմնավորող փաստաթղթերի ապրանքներ ձեռք բերելիս իրականացնում էր հարկի պահում առևտրային կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի համար՝ 3%, այլ կազմակերպությունների համար՝ 15% դրույքաչափով: Փոփոխությունից հետո այդ պահումն իրականացվում է բոլոր կազմակերպությունների, անհատ ձեռնարկատերերի և նոտարների համար միասնական՝ 11% դրույքաչափով.

- 2009 թվականի ամբողջ տարվա ընթացքում օրենքով սահմանված կարգով ԱԱԶ վճարող չհամարվող անհատ ձեռնարկատերերի համար հաշվարկված՝ 2009 թվականի վճարման ենթակա եկամտահարկը չի կարող պակաս լինել այդ տարիների

համար հաշվարկված համախառն եկամտի 2%-ից և ավելին՝ համախառն եկամտի 10%-ից.

- հարկատուի համախառն եկամուտը նվազեցվում է Համահայկական բանկի թողարկած պարտատոմսերից տոկոսի կամ մարելիս՝ զեղչի ձևով ստացված եկամտի չափով, Համահայկական բանկի թողարկած պարտատոմսերի օտարումից, այլ արժեթղթերով փոխանակումից կամ նման այլ գործարքներից ստացված եկամտի չափով.

- Հայաստանում ոչ ռեզիդենտ ֆիզիկական անձանց կողմից հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ են համարվում նաև ցանկացած այլ հիմքով հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտները.

- հարկվող եկամուտը որոշելիս ձեռագործ գորգերի արտադրությամբ զբաղվող հարկատուների համախառն եկամուտը նվազեցվում է ձեռագործ գորգերի իրացումից ստացված եկամտի չափով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում հանրապետությունն ներմուծվող ապրանքներից զանձվել է 17.7 մլրդ դրամ մաքսատուրք՝ 32.5%-ով կամ 8.5 մլրդ դրամով զիջելով 2008 թվականի նույն ցուցանիշը և ապահովելով պետական բյուջեի հարկերի ու տուրքերի 4.8%-ը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում գործունեության առանձին տեսակներից զանձված հաստատագրված վճարները կազմել են ավելի քան 17 մլրդ դրամ՝ 16.6%-ով կամ 2.4 մլրդ դրամով գերազանցելով 2008 թվականի համապատասխան ցուցանիշը: Աճը հիմնականում պայմանավորված է խաղատների գործունեության կազմակերպման, դրամական շահումով խաղային ավտոմատների շահագործման, հանրային սննդի ոլորտում գործունեության իրականացման և առևտրի իրականացման վայր կազմակերպելու համար զանձվող հաստատագրված վճարների աճով:

«Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել են մի շարք փոփոխություններ, որոնք կարող էին ազդեցություն ունենալ հաշվետու ժամանակահատվածի մուտքերի վրա: Մասնավորապես՝

- խաղատների գործունեության կազմակերպման համար հաստատագրված վճարի ամսական չափը որոշելիս հիմք է ընդունվում ելակետային տվյալի 4000000-ապատիկը՝ նախկին 2500000-ապատիկի փոխարեն.

- այլ ավտոմատների համար հաստատագրված վճարի ամսական չափը որոշելիս հիմք է ընդունվում ելակետային տվյալի 125000-ապատիկը՝ նախկին 75000-ապատիկի փոխարեն.

- անմիջականորեն (խաղասրահում) ինտերնետ շահումով խաղերի կազմակերպման համար հաստատագրված վճարի ամսական չափը որոշվում է ելակետային տվյալի 75000-ապատիկի չափով՝ նախկին 50000-ապատիկի փոխարեն.

- խաղարկությունով և ոչ խաղարկությունով, ինչպես նաև համակցված վիճակախաղերի կազմակերպման համար հաստատագրված վճարի ամսական չափը որոշվում է ելակետային տվյալի 25%-ի չափով՝ նախկին 20%-ի փոխարեն.

- տոտալիզատորի կազմակերպման համար հաստատագրված վճարի ամսական չափը որոշվում է ելակետային տվյալի 75000-ապատիկի չափով՝ նախկին 50000-ապատիկի փոխարեն.

- անմիջականորեն (խաղասրահում) ինտերնետ տոտալիզատորի կազմակերպման համար հաստատագրված վճարի ամսական չափը որոշվում է ելակետային տվյալի 75000-ապատիկի չափով՝ նախկին 50000-ապատիկի փոխարեն.

- ավտոտրանսպորտային միջոցների գազալցման (գազալիցքավորման) գործունեության հաստատագրված վճարի ամսական չափը հաշվարկվում է՝ ամսվա ընթացքում իրացված գազի ընդհանուր ծավալի նկատմամբ մեկ մետր խորանարդ գազի հաշվով 20 դրամ հաշվարկային դրույքաչափ կիրառելով: Հաշվարկային դրույքաչափով հաստատագրված վճարի հաշվարկման համար ամսվա ընթացքում իրացված գազի ծավալը չի կարող պակաս լինել ամսվա ընթացքում ստացված գազի ծավալի 87.5 տոկոսից: Բացի այդ ավտոտրանսպորտային միջոցների գազալցման (գազալիցքավորման) գործունեության համար սահմանվել է հաստատագրված վճարի նվազագույն ամսական չափ՝

- Երևան քաղաքում 1500000 դրամի չափով,

- Արարատի, Արմավիրի, Կոտայքի, Արագածոտնի մարզերում գտնվող գազալցման կայանների համար՝ 1125000 դրամի չափով,

- այլ վայրերում գտնվող գազալցման կայանների համար՝ 900000 դրամի չափով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ՀՀ պետական բյուջե է մուտքագրվել 370.1 մլն դրամ պարզեցված հարկ, որը 92.5%-ով զիջել է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը՝ պայմանավորված 2009 թվականի հունվարի 1-ից «Պարզեցված հարկի մասին» ՀՀ օրենքի գործողության դադարեցմամբ:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջե են մուտքագրվել շուրջ 3.8 մլրդ դրամ բնօգտագործման և բնապահպանական վճարներ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված մուտքերը նվազել են 49.1%-ով կամ ավելի քան 3.6 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված օգտակար հանածոների արդյունահանման, այլ պետություններում գրանցված

տրանսպորտային միջոցներից օդային ավազան վնասակար նյութեր արտանետելու և ՀՀ ներմուծվող՝ շրջակա միջավայրին վնաս պատճառող ապրանքների համար գանձվող բնապահպանական վճարների նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում այլ հարկերից պետական բյուջե է մուտքագրվել 6.5 մլրդ դրամ: Մասնավորապես՝ ավելի քան 660.9 մլն դրամ են կազմել «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված ռոյալթին և կոնցեսիոն վճարը (որից 510.2 մլն դրամը կազմել է «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված ռոյալթին, 150.7 մլն դրամը՝ կոնցեսիոն վճարը), 2.2 մլրդ դրամ՝ ճանապարհային վճարները, շուրջ 655 մլն դրամ՝ հանրային ծառայությունների կարգավորման պարտադիր վճարները, 1.2 մլրդ դրամ՝ հարկային օրենսդրությունը խախտելու համար «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված տուգանքները, 258.3 մլն դրամ՝ ՀՀ հարկային մարմինների կողմից ՀՀ պետական կառավարման մարմիններում և պետական հիմնարկներում կատարված ստուգումների և վերստուգումների արդյունքում առաջադրված լրացուցիչ հարկային և մաքսային պարտավորությունները, ավելի քան 1 մլրդ դրամ՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման ֆոնդի եկամուտները: 2009 թվականին ուժի մեջ է մտել «Արտոնագրային վճարների մասին» ՀՀ օրենքը, որի համաձայն անցած ինն ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջե է մուտքագրվել 8.9 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ հարկերը նվազել են 56.1%-ով կամ շուրջ 8.3 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված ռոյալթիի ու կոնցեսիոն վճարի և ռադիոհաճախականության օգտագործման թույլտվության տրամադրման վճարի գծով մուտքերի նվազմամբ:

Հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին պետական տուրքի գծով ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտները կազմել են 13.6 մլրդ դրամ կամ ծրագրված մուտքերի 75.6%-ը: Ծրագրի ցածր կատարողականն արձանագրվել է հիմնականում ՀՀ-ից օդային տրանսպորտի միջոցներով ֆիզիկական անձանց ելքի, պետական գրանցման, ֆիզիկական անձանց տրվող իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստաթղթերի, որոշակի ծառայությունների կամ գործողությունների և լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ տալու համար գանձվող տուրքերի ցածր կատարողականի արդյունքում: Նշված պատճառով գրանցվել է նաև պետական տուրքի անկում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, որը կազմել է 18.2% կամ 3 մլրդ դրամ: Միևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ որոշ տուրքերի գծով արձանագրվել են կանխատեսվածից բարձր ցուցանիշներ: Մասնավորապես՝ ծրագիրը գերազանցել են դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների ու գանգատների (65.6%-ով) և ՀՀ քաղաքացիություն

ստանալու և ՀՀ քաղաքացիության փոփոխման (104%-ով) համար գանձված տուրքերը:

«Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ, արտոնագրեր տալու համար սահմանված պետական տուրքերում կատարվել են հետևյալ փոփոխությունները:

Քաղաքաշինության բնագավառում`

- շինարարության որակի տեխնիկական հսկողության համար ըստ քաղաքաշինության ոլորտների սահմանվել են բազային տուրքի 50-ապատիկի չափով պետական տուրքեր,

- ինժեներական հետազննման, ինչպես նաև շենքերի և շինությունների տեխնիկական վիճակի հետազննության համար սահմանվել են համապատասխանաբար` տարեկան բազային տուրքի 25-ապատիկի և 50-ապատիկի չափով պետական տուրքեր (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009 թվականի հունիսից):

Հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակման արտոնագիր (լիցենզիա) ստանալու համար սահմանվել են պետական տուրքեր, այդ թվում`

- հեռուստառադիոհաղորդումների եթերային հեռարձակման համար` բազային տուրքի 250-500-ապատիկի չափով` կախված հեռարձակման տարածքներից,

- ռադիոհաղորդումների եթերային հեռարձակման համար բազային տուրքի 150-205-ապատիկի չափով,

- հեռուստառադիոհաղորդումների կաբելային հեռարձակման համար` բազային տուրքի 100-500-ապատիկի չափով (փոփոխություններն ուժի մեջ են մտել 2009 թվականի հունիսից):

Պետական տուրք է սահմանվել նաև վարկային բյուրոյի գործունեության համար բազային տուրքի 500-ապատիկի չափով (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009 թվականի մայիսից):

«Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի մեկ այլ փոփոխությամբ սահմանվել են պետական տուրքի նոր տեսակներ զբոսաշրջության բնագավառում լիցենզիաներ տրամադրելու և հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների որակավորման համար`

- զբոսաշրջության բնագավառում լիցենզիա տրամադրելու համար սահմանվել է բազային տուրքի 10 -ապատիկի չափով պետական տուրք,

- հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների որակավորման համար սահմանվել են բազային տուրքի 5-250 -ապատիկի չափով պետական տուրքեր:

Միաժամանակ, հանվել են կնիքի և դրոշմակնիքի պատրաստման թույլտվություն տալու համար սահմանված պետական տուրքերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009 թվականի հունիսից):

Դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների ու գանգատների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ տալու համար սահմանված պետական տուրքերի վճարումից ազատվելու արտոնություններ են սահմանվել անհատ ձեռնարկատերերի և առևտրային կազմակերպությունների համար (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009 թվականի մայիսից):

Փոփոխվել են նաև օտարերկրյա քաղաքացիներին և քաղաքացիություն չունեցող անձանց Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանի անցման կետերում Հայաստանի Հանրապետության մուտքի արտոնագիր տալու համար սահմանված պետական տուրքերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009 թվականի հունիսից):

«Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությամբ և «Հայաստանի Հանրապետության օդային ուղևորների ելքի համար պետական տուրքի գանձման կարգը հաստատելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության կառավարության թիվ 268-Ն որոշմամբ Հայաստանի Հանրապետությունից օդային տրանսպորտի միջոցով ֆիզիկական անձանց ելքի համար գանձվող պետական տուրքի գումարները ներառվել են փոխադրման (տոմսի) արժեքի մեջ (ուժը կորցրած է ճանաչվել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 1998 թվականի հունվարի 10-ի «Հայաստանի Հանրապետությունից օդային ուղևորների ելքի համար պետական տուրքի գանձման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 2 որոշումը): Հայաստանի Հանրապետության ավիափոխադրողները, որոնց մեջ ներառվում են նաև Հայաստանի Հանրապետությունում ներկայացուցիչներ և ներկայացուցչություններ ունեցող կամ Հայաստանի Հանրապետությունում կանոնավոր օդային փոխադրումներ իրականացնող օտարերկրյա ավիափոխադրողները, պետական տուրքի գումարները հաշվարկում և պետական բյուջե են փոխանցում ոչ ուշ, քան փաստացի թռիչքի օրվան հաջորդող 3 բանկային օրվա ընթացքում: Իսկ ոչ կանոնավոր օդային փոխադրումներ իրականացնելու դեպքում պետական տուրքի գանձումը ապահովում են օդանավակայանի շահագործող կազմակերպությունները: Այս դեպքում օդանավակայանի շահագործող կազմակերպությունները պետական տուրքի գումարները հաշվարկում և պետական բյուջե են փոխանցում փաստացի թռիչքի օրվան հաջորդող 10 բանկային օրվա ընթացքում՝ անկախ օդային փոխադրումներ իրականացնող կազմակերպություններից փոխանցումների ստացումից:

Միաժամանակ, մինչև վերոնշյալ որոշումն ուժի մեջ մտնելը վաճառված ավիատոմսերով որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո մինչև 2010 թվականի մարտի 29-ը օդային ուղևորների փաստացի թռիչքների ժամանակ շարունակելու են գործել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 1998 թվականի հունվարի 10-ի թիվ 2 որոշման դրույթները (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2009 թվականի մարտից):

Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների գծով բյուջետային եկամուտները կազմել են ավելի քան 74.1 մլրդ դրամ, որի հիմնական մասը՝ 83.5%-ը կամ 61.9 մլրդ դրամը վճարվել է գործատուների կողմից, 10.1 մլրդ դրամը՝ աշխատավարձից և դրան հավասարեցված եկամուտներից, 2.2 մլրդ դրամը՝ անհատ ձեռնարկատերերի կողմից: Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներից մուտքերը ծրագիրը կատարել են 95%-ով, իսկ 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ դրանք նվազել են 1.5%-ով կամ շուրջ 1.2 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է գործատուների կողմից վճարվող պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների կրճատմամբ: «Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությամբ ԱԱՀ վճարող չհամարվող և հաստատագրված վճար վճարող անհատ ձեռնարկատերերը (ձեռներեցները) սոցիալական վճարումները կատարում են սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի տարեկան չափի նկատմամբ 3 տոկոս դրույթաչափով, բայց ոչ պակաս 60 հազար դրամից:

Պաշտոնական դրամաշնորհներ

Հաշվետու ժամանակահատվածում արտաքին դոնորների կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրված պաշտոնական դրամաշնորհներից պետական բյուջե է մուտքագրվել շուրջ 10 մլրդ դրամ՝ կազմելով ծրագրի 40%-ը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության «Հազարամյակի մարտահրավեր» հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող դրամաշնորհային ծրագրի ցածր կատարողականով, ինչպես նաև այն հանգամանքով, որ ինն ամսվա համար բյուջեով նախատեսված թվով 10 դրամաշնորհային ծրագրեր չեն կատարվել: ԱՄՆ կառավարության «Հազարամյակի մարտահրավեր» հիմնադրամի կողմից հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել է 4.2 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրվածի 29.2%-ը: Շուրջ 1.3 մլրդ դրամ ստացվել է Եվրոպական հարևանության շրջանակներում ՀՀ-ԵՄ գործողությունների ծրագրով նախատեսված միջոցառումների

Ֆինանսավորման համար՝ կազմելով ծրագրվածի 28.9%-ը: Նախատեսվածի 84.5%-ի չափով՝ ավելի քան 270.4 մլն դրամ մուտքագրվել է «Պարենային արտադրության աճ» ծրագրի շրջանակներում ճապոնիայի կառավարության կողմից տրամադրված ապրանքանյութական արժեքների դրամայնացումից: 1.2 մլրդ դրամ է տրամադրվել Եվրամիության պարենային ապահովության ծրագրի շրջանակներում, որի գծով 2009 թվականի պետական բյուջեում մուտքեր չեն նախատեսվել: Ավելի քան 771.8 մլն դրամ ստացվել է Լինսի հիմնադրամի կողմից՝ Երևանի փողոցների վերանորոգման (440.1 մլն դրամ), ճանապարհաշինության (161 մլն դրամ) և կրթական հաստատությունների վերականգնման (170.8 մլն դրամ) ծրագրերի շրջանակներում, որոնք նույնպես չեն նախատեսվել ընթացիկ տարվա պետական բյուջեում: 1.9 մլրդ դրամ ստացվել է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում: Մասնավորապես՝ 430.6 մլն դրամ ստացվել է թռչնագրիպին հակազդելու ճապոնական դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում: Համապատասխանաբար 250.8 մլն դրամ և 144.7 մլն դրամ են կազմել Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող դատաիրավական բարեփոխումների երկրորդ ծրագրում հոլանդական և ճապոնական դրամաշնորհները, 244.3 մլն դրամ՝ վերականգնվող էներգետիկայի ծրագրի շրջանակներում ՀԲ կողմից տրամադրված դրամաշնորհը: 28.9 մլն դրամ ստացվել է ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության ծրագրի շրջանակներում: 269 մլն դրամ մուտքագրվել է պետական հիմնարկների արտաբյուջետային հաշիվներին՝ նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի ֆինանսավորման համար:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պաշտոնական դրամաշնորհներից պետական բյուջեի մուտքերը նվազել են 17.5%-ով:

Այլ եկամուտներ

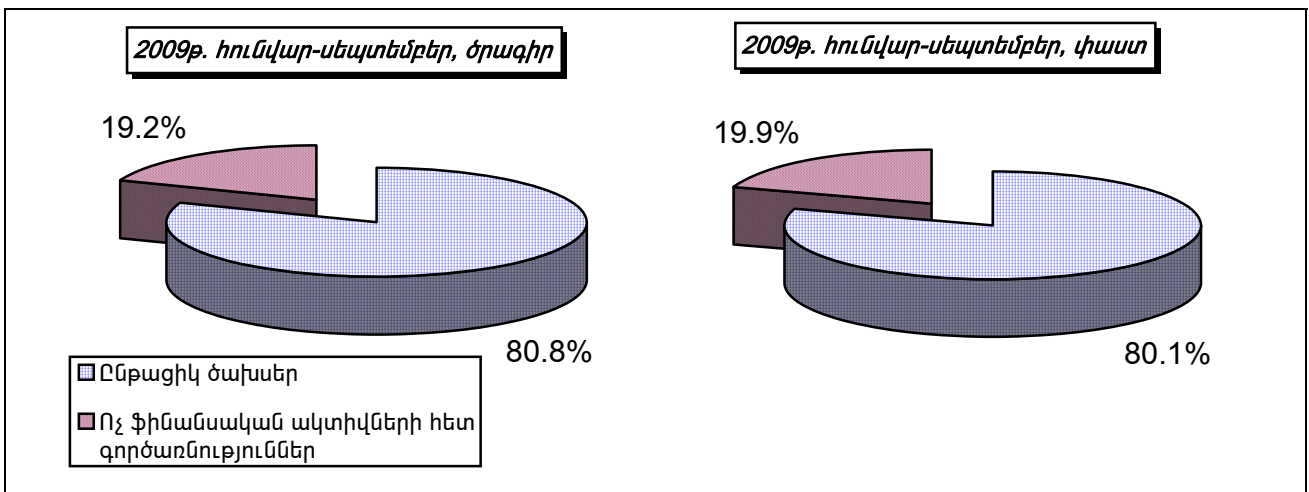
Պետական բյուջեի այլ եկամուտները 2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում կազմել են 27.1 մլրդ դրամ և 15.9%-ով գերազանցել ծրագրային ցուցանիշը: Ծրագրի գերազանցումը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ որոշ եկամտատեսակներ, մասնավորապես՝ տոկոսավճարներն ու շահաբաժինները, պետության տրամադրած վարկերի օգտագործման տոկոսավճարները և իրավախախտումների համար կիրառվող պատժամիջոցներից մուտքերը գերազանցել են իննամսյա ծրագիրը՝ համապատասխանաբար 85.5%-ով, 237.2%-ով և 16.1%-ով: Բացի այդ, ծրագրի գերազանցում է արձանագրվել նաև ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ծախսերի նկատմամբ եկամուտների գերազանցումից մուտքերի գծով և տիրազուրկ, ժառանգության իրավունքով, ինչպես

նաև ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից (բացառությամբ ՀՀ համայնքների, միջազգային կազմակերպությունների, օտարերկրյա պետությունների) նվիրատվության կարգով պետությանը որպես սեփականություն անցած դրամական միջոցներից, ինչպես նաև հիմնական միջոց կամ ոչ նյութական ակտիվ չհանդիսացող գույքի օտարումից մուտքերի գծով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 214.4 մլն դրամ և 47.4 մլն դրամ՝ նախատեսված 60 մլն դրամի և 29.3 մլն դրամի դիմաց: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ եկամուտներն աճել են 32.1%-ով կամ 6.6 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ռադիոհաճախականության օգտագործման վճարի և իրավախախտումների համար կիրառվող պատժամիջոցներից մուտքերի աճով, ինչպես նաև ՀՀ շարժական կապի գլոբալ համակարգի ծառայությունների մատուցման 3-րդ օպերատորի մրցույթի հաղթողի կողմից կատարված վճարումներով:

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐՆԸ 2009 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐ-ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

ՀՀ կառավարության ծրագրով 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համար նախատեսվել էր 702.6 մլրդ դրամ ծախսերի կատարում, որն այնուհետև կառավարության լիազորությունների շրջանակներում պակասեցվել է՝ սահմանվելով 665.5 մլրդ դրամ: Փաստացի ծախսերը նույն ժամանակահատվածում կազմել են 633.3 մլրդ դրամ, մասնավորապես՝ 507.3 մլրդ դրամ են կազմել ընթացիկ ծախսերը, 126 մլրդ դրամ՝ ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները: Պետական բյուջեի ծախսերի իննամսյա ծրագիրը (այսուհետ՝ ծրագիր) կատարվել է 95.2%-ով, ընդ որում, ծախսերի թերակատարումը հիմնականում բաժին է ընկել ընթացիկ ծախսերին: Հաշվետու ժամանակահատվածում կատարվել է ծախսերի տարեկան ծրագրի 65.5%-ը:

ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի կառուցվածքը

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական բյուջեի ծախսերն ավելացել են 11.1%-ով կամ 63.1 մլրդ դրամով¹², ինչը հիմնականում պայմանավորված է սոցիալական նպաստների և կենսաթոշակների, շենքերի և շինությունների ձեռքբերման ու շինարարության, պայմանագրային այլ ծառայությունների ձեռքբերման և աշխատանքի վարձատրության ծախսերի ավելացմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ընթացիկ ծախսերի ծրագիրը կատարվել է 94.4%-ով: Նախորդ տարվա հունվար-սեպտեմբերի համեմատ ընթացիկ ծախսերն աճել

¹² ՀՀ 2009թ. պետական բյուջեում միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններին ՀՀ անդամակցության գծով պարտավորությունների կատարման ծախսերը, որոնք 2008 թվականին ներառված էին բյուջեի ծախսերում, ընդգրկվել են պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրներում, ուստի համեմատությունը կատարվել է 2008 թվականի համադրելի ցուցանիշի հետ:

են 8.4%-ով կամ 39.3 մլրդ դրամով: Ընթացիկ ծախսերից 50.6 մլրդ դրամն ուղղվել է պետական հիմնարկների աշխատողների աշխատանքի վարձատրությանը՝ կազմելով ծրագրի 92.5%-ը, որը գերազանցում է նախորդ տարվա ցուցանիշը 17.6%-ով: Նշված գումարից 3.3 մլրդ դրամ է տրամադրվել պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներին: Ծառայությունների և ապրանքների ձեռք բերման նպատակով պետական բյուջեից օգտագործվել է 104 մլրդ դրամ, որը կազմում է ծրագրի 94.3%-ը և 13.6%-ով գերազանցում է 2008 թվականի համապատասխան ցուցանիշը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 9.8 մլրդ դրամ է տրամադրվել պետական պարտքի սպասարկմանը՝ կազմելով իննամսյա ծրագրի 82.2%-ը: Մասնավորապես՝ 6.9 մլրդ դրամ տրամադրվել է ներքին, 2.9 մլրդ դրամ՝ արտաքին պարտքի սպասարկմանը: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական պարտքի սպասարկման ծախսերն աճել են 13.1%-ով:

Հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել են շուրջ 13.5 մլրդ դրամի սուբսիդիաներ՝ կազմելով ծրագրի 90.9%-ը: Նշված գումարից շուրջ 12.6 մլրդ դրամ տրամադրվել է պետական կազմակերպություններին, 894.5 մլն դրամ՝ ոչ պետական կազմակերպություններին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական բյուջեից տրամադրված սուբսիդիաները նվազել են 18.3%-ով կամ 3 մլրդ դրամով:

Պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի 10.9%-ը կամ 55.1 մլրդ դրամ կազմել են դրամաշնորհները: Մասնավորապես՝ 20.6 մլրդ դրամ տրամադրվել է համայնքների բյուջեներին համահարթեցման սկզբունքով տրվող դոտացիաների ֆինանսավորմանը, որը կատարվել է 100%-ով: Համայնքների համար նախատեսված այլ ընթացիկ դրամաշնորհներին տրամադրվել են 775.6 մլն դրամ, որը կազմել է ծրագրի 98.1%-ը: Պետական և համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություններին հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել են 12.4 մլրդ դրամ ընթացիկ դրամաշնորհներ, որը կազմել է ծրագրի 98.9%-ը: Իսկ պետական և համայնքային առևտրային կազմակերպություններին տրամադրված ընթացիկ դրամաշնորհները կազմել են 3.4 մլրդ դրամ կամ իննամսյա ծրագրի 98.1%-ը: Այլ ընթացիկ դրամաշնորհները կազմել են 11.7 մլրդ դրամ, որը 27.4%-ով զիջում է իննամսյա ծրագրով հաստատված ցուցանիշը: 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ բյուջեից տրամադրված դրամաշնորհները նվազել են 8.2%-ով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին 96.9 մլրդ դրամ է տրամադրվել այլ ծախսերին՝ կազմելով ծրագրի 94%-ը և 3.4%-ով գերազանցել 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի 35%-ն ուղղվել է սոցիալական նպաստներին և կենսաթոշակներին, որոնք կազմել են 177.4 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 97.7%-ը: Մասնավորապես՝ 131.5 մլրդ դրամ է տրամադրվել կենսաթոշակներին, 45.8 մլրդ դրամ՝ նպաստներին, որոնք կազմել են ծրագրի համապատասխանաբար 98.8%-ը և 94.5%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են համապատասխանաբար 14.6%-ով և 15.3%-ով:

2009 թվականի ինն ամիսներին ՀՀ պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները կազմել են շուրջ 126 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 98.5%-ը: Մասնավորապես՝ 134.1 մլրդ դրամ տրամադրվել է ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերին՝ կազմելով ծրագրի 95%-ը և 17.3%-ով գերազանցելով 2008 թվականի ցուցանիշը: Ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքերը կազմել են 8.1 մլրդ դրամ՝ 61.2%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններն ավելացել են 23.3%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է շենքերի և շինությունների ձեռքբերման ու շինարարության ծախսերի աճով:

Գործառական դասակարգում

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում *ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով* ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 73 մլրդ դրամ՝ 85.9%-ով ապահովելով իննամսյա ծրագրի կատարումը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է «Ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերություններ» և «Պետական պարտքի գծով գործառնություններ» դասերում: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը նվազել են 3.6%-ով կամ 2.8 մլրդ դրամով:

Օրենսդիր և գործադիր մարմինների ու պետական կառավարման ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են ավելի քան 8.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 92.5%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է նշված մարմինների պահպանման, ինչպես նաև վարչական օբեկտների շինարարության և հիմնանորոգման ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 7.6%-ով:

Ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերությունների ծրագրերին հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել է 18.9 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 26.2 մլրդ դրամի փոխարեն: Շեղումը հիմնականում առաջացել է ավելացված արժեքի հարկի վերադարձի, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման և համակարգի զարգացման ֆոնդի, ինչպես նաև պետական կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերում: Հարկ է նշել, որ հաշվետու ժամանակահատվածում ավելացված արժեքի հարկի գծով ընդհանուր առմամբ վերադարձվել է 11.5 մլրդ դրամ, որից 3.8 մլրդ դրամն իրականացվել է եկամուտների պակասեցման միջոցով, որի արդյունքում ծախսերի գծով առաջացել է 3.3 մլրդ դրամ տնտեսում (ծախսերը կազմել են 7.7 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 11 մլրդ դրամի դիմաց): Հարկային վարչարարությանն օժանդակության նպատակով վիճակահանության անցկացման և պարզաբանումների տրամադրման համար նախատեսված միջոցներն օգտագործվել են 87.9%-ով՝ կազմելով 1.2 մլրդ դրամ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 4.9 մլրդ դրամ է տրամադրվել արտաքին հարաբերությունների ծրագրերին, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 92.6%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ դեսպանությունների և ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերի ցածր կատարողականով: Ցածր կատարողական է գրանցվել նաև պետական կառավարման մարմինների պահպանման, արտասահմանյան պատվիրակությունների ընդունելությունների, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությանը սուվերեն վարկանիշ շնորհելու կապակցությամբ կազմակերպությունների կողմից մատուցված

ծառայությունների դիմաց վճարման ծախսերում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արտաքին հարաբերությունների ծախսերը նվազել են 11.4%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ դեսպանությունների և ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերի նվազմամբ:

«Ընդհանուր բնույթի ծառայություններ» խմբի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 1.3 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 86.8%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ծրագրման և վիճակագրական ընդհանուր ծառայությունների դասի ցածր կատարողականով, որի գծով նախատեսված 790.6 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 641.3 մլն դրամ: Մասնավորապես՝ չեն օգտագործվել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի խթանման ծառայությունների համար նախատեսված միջոցները 93.6 մլն դրամի չափով: 2011 թվականի մարդահամարի նախապատրաստման աշխատանքների կազմակերպման համար նախատեսված 34.3 մլն դրամի փոխարեն իրացվել է 14.5 մլն դրամ: 89.2%-ով են կատարվել պետական վիճակագրական տեղեկատվության հավաքման ծախսերը, որոնք կազմել են 170.6 մլն դրամ:

Խմբի ծախսերից շուրջ 258.4 մլն դրամն ուղղվել է աշխատակազմի (կադրերի) գծով ընդհանուր բնույթի ծառայություններին, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 94.5%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեության կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացումը ֆինանսավորելու հետ կապված ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ դասի ծախսերը գրեթե փոփոխություն չեն կրել:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ժամանակահատվածում ընդհանուր բնույթի այլ ծառայություններին տրամադրվել է 404.6 մլն դրամ, որը կազմել է իննամսյա ծրագրային հատկացումների 92.3%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է պետական կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերի և «ՀՀ պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ին պետական աջակցության ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ընդհանուր բնույթի այլ ծառայությունների դասի ծախսերը գրեթե փոփոխություն չեն կրել:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ընդհանուր բնույթի ծառայությունների խմբի ծախսերն աճել են 2.5%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ընդհանուր բնույթի հետազոտական աշխատանքներին տրամադրվել է շուրջ 3.7 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրային

հատկացումների 97.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի ու գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքների պահպանման ու զարգացման ծախսերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է համապատասխանաբար 65.9% և 97.3%: 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ ընդհանուր բնույթի հետազոտական աշխատանքների ծախսերն աճել են 21.4%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության հիմնարար և կարևորագույն նշանակություն ունեցող կիրառական հետազոտությունների և գիտական ու գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքների պահպանման ու զարգացման ծախսերի աճով:

Հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին տրամադրվել է շուրջ 1.3 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 77.8%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է ընդամենը 26.8% (122.6 մլն դրամ): 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների ծախսերը նվազել են 31.6%-ով:

Այլ դասերին չպատկանող ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններին տրամադրվել է շուրջ 3.4 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 81.9%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ստորաբաժանումների կողմից մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների հաշվին կոմիտեի համակարգի պահպանման ծախսերի (76.8%), ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ստորաբաժանումների կողմից մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների հաշվին կոմիտեի համակարգի կարողությունների զարգացման (38.0%) և արտաքին աջակցությամբ իրականացվող դրամաշնորհային ծրագրերի (52.9%) ցածր կատարողականով: Մասնավորապես՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող պետական հատվածի հաշվապահական հաշվառման բարեփոխումների իրականացման դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել է 55.8 մլն դրամ (54.6%), օտարերկրյա ներդրումների և արտահանման աջակցության երկրորդ դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում՝ 67.6 մլն դրամ (28.4%), պետական պարտքի կառավարման դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում՝ 29.6 մլն դրամ (36.7%): Այլ դասերին

չպատկանող ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների ծախսերը նախորդ տարվա ինն ամիսների համեմատ նվազել են 14.5%-ով: Միաժամանակ հարկ է նշել, որ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող չորս ծրագրերի գծով արձանագրվել է նախատեսված ծավալների գերազանցում: Դրանք են՝ պետական հատվածի բարեփոխումների վարկային ծրագիրը, գանձապետական համակարգի երկրորդ սերնդի բարեփոխումների, վիճակագրական մաստեր-պլանի մշակման և վիճակագրական կարողությունների ուժեղացման միջոցով տեխնիկական աջակցության և հանրային հատվածի ներքին աուդիտի իրականացման դրամաշնորհային ծրագրերը, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 148.5, 114.1, 107.9 և 123.1 տոկոսով:

Պետական պարտքի գծով գործառնություններին տրամադրվել է շուրջ 9.8 մլրդ դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 82.2%-ը: Փաստացի և ծրագրային ցուցանիշների տարբերությունն առաջացել է հիմնականում գանձապետական պարտատոմսերի սպասարկման ծախսերում: 2009 թվականի ինն ամիսներին պետական պարտատոմսերի սպասարկման փաստացի ծախսը կազմել է 6.5 մլրդ դրամ, որը ծրագրվածից պակաս է 2.1 մլրդ դրամով: Տոկոսավճարի փաստացի ցուցանիշի այսպիսի կատարողականը պայմանավորված է ինն ամիսների ընթացքում նախատեսվածից ավելի քիչ ծավալով հետգնումների իրականացմամբ. նախատեսվում էր իրականացնել 15.0 մլրդ դրամ ծավալով պարտատոմսերի հետգնում, բայց փաստացի հետ են գնվել 8.1 մլրդ դրամի պարտատոմսեր, որոնց դիմաց սպասարկման ծախսը կազմել է 557 մլն դրամ: Ընդ որում, հունիս-հուլիս ամիսների ընթացքում հետ գնվեցին 2008 թվականի փետրվարին թողարկված ուղենիշային պարտատոմսերը, որոնց արժեկտրոնային եկամտաբերությունը 7.5% է, տեղաբաշխումների միջին եկամտաբերությունը՝ 9.43%, իսկ դրանք հետ գնվեցին 10.1%-ով, որի արդյունքում առաջացավ տոկոսավճարի տնտեսում: Սպասարկման ծախսերի տնտեսումը պայմանավորված է նաև 2008 թվականի վերջին հինգ ամիսներին ծրագրվածից ավելի քիչ միջնաժամկետ և երկարաժամկետ պարտատոմսերի թողարկմամբ (նախատեսված էր 18.0 մլրդ դրամի թողարկում, թողարկվեց՝ 6.4 մլրդ դրամի), որոնց սպասարկումը պետք է իրականացվեր 2009 թվականին: Շուրջ 2.9 մլրդ դրամ տրամադրվել է արտաքին պարտքի սպասարկմանը, որը կազմել է ծրագրվածի 100.9%-ը: Ծրագրի գերազանցումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ տոկոսավճարների փաստացի ցուցանիշում ներառվել են Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) կողմից վարկավորվող երեք ծրագրերի գծով վճարման ենթակա տոկոսավճարները (29.9 մլն դրամ), որոնց չափով ԱԶԲ սահմանած ընթացակարգի համաձայն նվազեցվել են համապատասխան ծախսային կատեգորիաների գումարները: 391.5 մլն դրամ է

ուղղվել «ՎՏԲ-Հայաստան բանկ» ՓԲԸ-ի նկատմամբ պարտավորության սպասարկմանը, 2.9 մլն դրամ՝ պետական բյուջեից տրամադրված մուրհակների սպասարկմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական պարտքի սպասարկման ծախսերն աճել են 20.3%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում կառավարության տարբեր մակարդակների միջև իրականացվել են 21 մլրդ դրամի ընդհանուր բնույթի տրանսֆերտներ՝ ապահովելով 99.9% կատարողական և 29.9%-ով գերազանցելով 2008 թվականի նույն ցուցանիշը: Հատկացված գումարից 20.9 մլրդ դրամն ուղղվել է համայնքների բյուջեներին ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքով դոտացիաների տրամադրման և Ազգային ժողովի ընդունած օրենքների կիրարկման արդյունքում համայնքների բյուջեների եկամուտների կորուստների փոխհատուցման նպատակով: 135.6 մլն դրամի սուբվենցիաներ են տրամադրվել ՀՀ համայնքներին՝ «Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն բնապահպանական ծրագրերի իրականացման համար:

2009 թվականի ինն ամիսներին *պաշտպանության* բնագավառի ծախսերը կազմել են 88.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 94.5%-ով կատարում: Մասնավորապես՝ 85.8 մլրդ դրամ հատկացվել է ռազմական պաշտպանությանը, 2.6 մլրդ դրամ՝ այլ դասերին չպատկանող պաշտպանության ծախսերին, 77.7 մլն դրամ՝ արտաքին ռազմական օգնության խմբին, 358.9 մլն դրամ՝ պաշտպանության ոլորտում հետազոտական և նախագծային աշխատանքների ֆինանսավորմանը: Ծրագրից շեղումը հիմնականում առաջացել է ռազմական կարիքների բավարարման ծախսերում, որոնց կատարողականը կազմել է 95.2%: Նախորդ տարվա համեմատ պաշտպանության ծախսերն աճել են 3.6%-ով:

Հասարակական կարգի, անվտանգության և դատական գործունեության բնագավառին 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է 45.7 մլրդ դրամ՝ ապահովելով իննամսյա ծրագրի 91.4% կատարողական: Ընդ որում, բոլոր հինգ խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ, որոնց գերակշիռ մասը բաժին է ընկել ոստիկանության, ազգային անվտանգության և դատարանների ծախսերին: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ բաժնի ծախսերն ավելացել են 11.9%-ով կամ 4.9 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ոստիկանության և դատարանների ծախսերի ավելացմամբ:

Բաժնի ծախսերի 68.6%-ն ուղղվել է հասարակական կարգի և անվտանգության պահպանության, 6.1%-ը՝ փրկարար ծառայության, 13.9%-ը՝ դատական գործունեության և իրավական պաշտպանության, 3.6%-ը՝ դատախազության, 7.8%-ը՝ կալանավայրերի ծախսերի ֆինանսավորմանը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 31.4 մլրդ դրամ տրամադրվել է հասարակական կարգի և անվտանգության բնագավառի ծրագրերին՝ ապահովելով իննամսյա ծրագրի 91.3% կատարողական: Նշված գումարից 23.2 մլրդ դրամ տրամադրվել է ոստիկանությանը՝ կազմելով նախատեսվածի 92.2%-ը: Ոստիկանության գծով տնտեսված միջոցների հիմնական մասը բաժին է ընկել ՀՀ կառավարությանն առընթեր ոստիկանության ճանապարհային ոստիկանության կողմից արձանագրված խախտումների համար վարչական տուգանքների գանձումներից, գրանցման-քննական ծառայությունների դիմաց վճարումներից և այլ վճարովի ծառայություններից ստացված միջոցներին, որոնք օգտագործվել են 71.4%-ով: Շուրջ 8.2 մլրդ դրամ տրամադրվել է ազգային անվտանգությանը՝ կազմելով ծրագրի 89.0%-ը: 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ հասարակական կարգի և անվտանգության ծախսերն ավելացել են 13.9%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում փրկարար ծառայության ծախսերը կազմել են շուրջ 2.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 91.8%-ով կատարում: 2008 թվականի առաջին ինն ամիսների համեմատ նշված ծախսերն ավելացել են 34.4%-ով:

Դատական գործունեությանը և իրավական պաշտպանությանը տրամադրվել է շուրջ 6.4 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 88.7%-ով կատարում: Շեղումը հիմնականում առաջացել է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող դատաիրավական բարեփոխումների երկրորդ ծրագրի, դատարանների պահպանման և վարչական օբյեկտների շինարարության ծախսերում: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող դատաիրավական բարեփոխումների երկրորդ ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են շուրջ 1.9 մլրդ դրամի ծախսեր՝ կազմելով նախատեսվածի 86%-ը: Նույն ծրագրի շրջանակներում 180.4 մլն դրամ է օգտագործվել ճապոնական դրամաշնորհի միջոցներից՝ կազմելով նախատեսվածի 80.8%-ը, և 311.4 մլն դրամ՝ հոլանդական դրամաշնորհի միջոցներից՝ կազմելով նախատեսվածի 156.5%-ը: 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ դատական գործունեության և իրավական պաշտպանության ծախսերն աճել են 30.4%-ով:

Դատախազության ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 1.6 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 92.1%-ը և 5.9%-ով գերազանցել 2008 թվականի ինն ամիսների հատկացումները:

Շուրջ 3.6 մլրդ դրամ է տրամադրվել կալանավայրերին՝ կազմելով ծրագրի 96.8%-ը: 2008 թվականի հաշվետու ժամանակահատվածի համեմատ կալանավայրերի ծախսերը նվազել են 26.1%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *տնտեսական հարաբերությունների* բաժնի ծախսերը կազմել են շուրջ 82.2 մլրդ դրամ՝ 14.1%-ով գերազանցելով ծրագիրը, որը հիմնականում պայմանավորված է էներգետիկայի բնագավառում արտաքին աղբյուրներից ստացված վարկային միջոցների ծրագրի գերազանցմամբ և ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից ստացված մուտքերի ցածր կատարողականով: Ծրագրի զգալի ցածր կատարողական է արձանագրվել ոռոգման և տրանսպորտի ոլորտներում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տնտեսական հարաբերությունների ծախսերն աճել են 33.8%-ով կամ շուրջ 20.8 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է էներգետիկայի, ճանապարհային տրանսպորտի և ոռոգման բնագավառներում իրականացվող վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում շուրջ 1.6 մլրդ դրամ է տրամադրվել ընդհանուր բնույթի տնտեսական, առևտրային և աշխատանքի գծով հարաբերությունների խմբի ծրագրերին՝ ապահովելով ծրագրի 90% կատարողական: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով), այդ թվում՝ արտաբյուջետային միջոցների հաշվին նախատեսված ծախսերի, ինչպես նաև Գյումրու տեխնոպարկի գործունեության իրականացման ծախսերի ցածր կատարողականով: Մասնավորապես՝ առաջին երկու ծրագրերի ծախսերը կազմել են համապատասխանաբար 350.7 մլն դրամ և 33.6 մլն դրամ՝ 90.5%-ով և 41.2%-ով կատարելով ծրագիրը: Գյումրու տեխնոպարկի գործունեության իրականացման ծրագրի գծով նախատեսված 56 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 3.3 մլն դրամ: Բացի այդ, չեն օգտագործվել Առևտրաարդյունաբերական պալատի կարողությունների զարգացման, ստանդարտների մշակման և չափումների միասնականության ապահովման ծառայությունների գծով նախատեսված միջոցները՝ համապատասխանաբար 10 մլն, 6 մլն և 4 մլն դրամի չափով: Ամբողջությամբ կատարվել են «Հիդրոօդերևութաբանական ծառայություններ» (367.1 մլն դրամ), «Տնտեսական գործունեության արդյունավետ վարման և աջակցման միջոցառումների իրականացում» (95.2 մլն դրամ), «Աջակցություն ՓՄՁ սուբյեկտներին» (458.8 մլն դրամ) և «Գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և

տարածքային կառավարման մարմինների կարողությունների զարգացում» (12.0 մլն դրամ) ծրագրերը: Համեմատաբար բարձր՝ համապատասխանաբար 98.9 և 95.2 տոկոս կատարողական է ապահովվել գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների և արտասահմանում առևտրային ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերի գծով՝ կազմելով համապատասխանաբար 131.4 մլն դրամ և 48.7 մլն դրամ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնաբուծության և որսորդության խմբին տրամադրվել է 19.9 մլրդ դրամ՝ կազմելով ծրագրի 75.7%-ը: Նշված գումարից 8.7 մլրդ դրամը տրամադրվել է գյուղատնտեսության, 825.4 մլն դրամը՝ անտառային տնտեսության, 10.3 մլրդ դրամը՝ ոռոգման ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի, մասնավորապես՝ ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն ավելացել են 13.7%-ով կամ 2.4 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է գյուղատնտեսության և ոռոգման բնագավառներում կատարված ծախսերի ավելացմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում գյուղատնտեսության դասի ծախսերը կազմել են ավելի քան 8.7 մլրդ դրամ կամ ծրագրվածի 98.9%-ը: Գյուղատնտեսության ոլորտում կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 31 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են վեց վարկային և վեց դրամաշնորհային ծրագրեր: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Թռչնագրիպին հակազդելու և Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» վարկային ծրագրերի, գյուղատնտեսական հողօգտագործողներին պետական աջակցության և գյուղատնտեսական հողատեսքերի պահպանման, բարելավման և ինժեներական կառուցվածքների վերականգնման ծրագրերի համեմատաբար ցածր կատարողականով, որը կազմել է համապատասխանաբար 36.1%, 54.3%, 60.4% և 37%: Միևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ թվով 5 ծրագրերի՝ Նավթ արդյունահանող երկրների կազմակերպության աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին», ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման և վերջինիս լրացուցիչ ֆինանսավորման, Գյուղատնտեսության զարգացման

միջազգային հիմնադրամի և Նավթ արդյունահանող երկրների կազմակերպության աջակցությամբ իրականացվող Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման վարկային ծրագրերի և Թռչնագրիային հակազդելու ծրագրի համաֆինանսավորման նպատակով ճապոնական դրամաշնորհային ծրագրի գծով կատարված ծախսերը համապատասխանաբար 8 անգամ, 1.2 անգամ, 7 անգամ, 2.7 անգամ և 1.4 անգամ գերազանցել են նախատեսված ծավալները: Գյուղատնտեսության ոլորտի թվով երեք ծրագրերի գծով արձանագրվել է 100% կատարողական, այդ թվում՝ «Սերների որակի ստուգման ու պետական սորտափորձարկման միջոցառումներ» (25.1 մլն դրամ), «Գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների լաբորատոր ախտորոշման և կենդանական ծագում ունեցող հումքի և նյութի փորձաքննության միջոցառումների իրականացում» (140.3 մլն դրամ) և «Բույսերի կարանտինի և գյուղնշակաբույսերի բուսասանիտարական վիճակի մոնիտորինգի, լաբորատոր փորձաքննությունների հիման վրա կանխարգելիչ և ախտորոշիչ ծառայությունների իրականացում» (53.4 մլն դրամ):

Հաշվետու ժամանակահատվածում անտառային տնտեսության ծախսերը կազմել են շուրջ 825.4 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 75.8%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է անտառվերականգնման և անտառշինական աշխատանքների և ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Պարենային արտադրության աճ» ծրագրի շրջանակներում իրականացվող անտառապատման միջոցառումների ցածր կատարողականով, որոնց շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 237.1 և 77.5 մլն դրամի ծախսեր կամ նախատեսվածի 58.9 և 48.4 տոկոսը: Կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են չորս ծրագրեր, որոնցում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն անտառպահպանական ծառայությունների իրականացման համար կատարված հատկացումները, որոնց համար նախատեսվել և տրամադրվել է 479.5 մլն դրամ: Այս դասում նախատեսված «Անտառի պետական մոնիտորինգ» ՊՈԱԿ-ում 12 մլն դրամ ներդրումները հաշվետու ժամանակահատվածում չեն իրականացվել: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ անտառային տնտեսության ծախսերը նվազել են 18.1%-ով կամ 182.7 մլն դրամով:

2009 թվականի ինն ամիսներին ավելի քան 10.3 մլրդ դրամ են կազմել ոռոգման ոլորտի ծախսերը՝ կատարելով ծրագրի 63.1% կատարողական: Կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 14 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են հինգ վարկային և մեկ դրամաշնորհային ծրագրեր: Նախատեսված ցուցանիշից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր»

դրամաշնորհային ծրագրի ցածր կատարողականով, որի շրջանակներում օգտագործվել է նախատեսվածի 34.4%-ը կամ 2.3 մլրդ դրամ:

Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող պատվարների անվտանգության առաջին և երկրորդ վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 897.6 և 824.5 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով նախատեսվածի 66.8%-ը և 164.4%-ը: Ոռոգման համակարգի զարգացման առաջին և երկրորդ ծրագրերի շրջանակներում ծախսվել է համապատասխանաբար 43.3 և 225.1 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 46.2%-ը և 133.8%-ը:

Ցածր կատարողական է արձանագրվել նաև այս դասում «Արու-Դաբիի Ջարգացման հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող Արփա-Սևան թունելի հիմնանորոգում» (16.3%), «Ոռոգման համակարգերի հիմնանորոգում» (64.5%), «Որոտան-Արփա-Սևան ջրային համակարգի շահագործում, տեխնիկական վիճակի բարելավում» (66.2%), «Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսեր» (53.8%), «Կոլեկտորադրենաժային ցանցի մաքրում և ընթացիկ նորոգում» (65.2%), «Ոռոգման համակարգերի վերանորոգում» (19.3%) և «Զրատեխնիկական կառույցների ուսումնասիրություններ» (76%) ծրագրերի գծով:

100%-ով կատարվել են ոռոգման ծառայություններ մատուցող ընկերություններին ֆինանսական աջակցության տրամադրման և «Կոլեկտորադրենաժային ցանցի պահպանում և շահագործում, գրունտային ջրերի մակարդակների և որակի որոշման աշխատանքներ» ծրագրերը, որոնց գծով ծախսերը կազմել են համապատասխանաբար 4.2 մլրդ դրամ և 67.6 մլն դրամ:

2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ ոռոգման ծախսերն ավելացել են 21.9%-ով կամ 1.9 մլրդ դրամ:

Վառելիքի և էներգետիկայի բնագավառում 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են ավելի քան 29.9 մլրդ դրամ՝ 93.7%-ով գերազանցելով ծրագիրը: Այն հիմնականում պայմանավորված է ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման ծրագրի բարձր կատարողականով, որը կազմել է 277.6%: Հիմնականում նշված ծրագրի ֆինանսավորման հետ կապված՝ 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ արձանագրվել է վառելիքի և էներգետիկայի բնագավառի ծախսերի աճ շուրջ 19.5 մլրդ դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 42.3 մլն դրամ կամ ծրագրվածի 92.9%-ը օգտագործվել է «Նավթամթերք և բնական գազ» դասի շրջանակներում, որը տրամադրվել է համայնքների բյուջեներին որպես սուբվենցիաներ: Նախորդ տարվա

նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 75.1%-ով կամ 18.1 մլն դրամով:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում շուրջ 90.1 մլն դրամ է տրամադրվել «Միջուկային վառելիք» դասին՝ կազմելով ծրագրի 74.2%-ը: Նշված գումարն ուղղվել է ՀՀ կառավարությանն առընթեր միջուկային անվտանգության կարգավորման պետական կոմիտեի պահպանմանը և կարողությունների զարգացմանը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 25.2 մլրդ դրամ են կազմել «Վառելիքի այլ տեսակներ» դասի ծախսերը՝ ապահովելով ծրագրվածի 254.7%-ը: Ծրագրի գերազանցումը, ինչպես նշվել է, հիմնականում պայմանավորված է ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման ծրագրի բարձր կատարողականով: Արդյունքում 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ արձանագրվել է տվյալ դասի ծախսերի ավելի քան եռակի աճ:

Վառելիքի այլ տեսակների դասում հատկացումներն ուղղվել են արտաքին աջակցությամբ իրականացվող երկու վարկային և երկու դրամաշնորհային ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Մասնավորապես՝ 24.5 մլրդ դրամ օգտագործվել է ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման ծրագրի շրջանակներում՝ 2.8 անգամ գերազանցելով նախատեսված ցուցանիշը: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող քաղաքային ջեռուցման վարկային ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել է ավելի քան 424.2 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 57.3%-ը: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող վերականգնվող էներգետիկայի և երկրաջերմային էներգիայի դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 172 մլն և 99.6 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով նախատեսված ծավալների 158.6%-ը և 45.6%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 3.1 անգամ կամ 17.2 մլրդ դրամով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին ՀՀ պետական բյուջեից ավելի քան 4.6 մլրդ դրամ է ծախսվել էլեկտրաէներգիայի դասում՝ ապահովելով ծրագրի 85.4%-ով կատարում: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ ցանցերի վերականգման ծրագրի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 4.1 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 81.7%-ը: Գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանմանը (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) տրամադրվել է ավելի քան 230.7 մլն դրամ: Միևնույն ժամանակ ծրագրի գերազանցում է

արձանագրվել Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Էլեկտրաէներգիայի տեղափոխման սեկտորի վերակառուցման ծրագրի գծով, որի շրջանակներում նախատեսված 168.9 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 321.5 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ դասի ծախսերն աճել են 91.5%-ով կամ 2.2 մլրդ դրամով:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում լեռնարդյունահանման, արդյունաբերության և շինարարության ոլորտում ՀՀ պետական բյուջեից իրականացվել են 6.8 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով ծրագրվածի 6.8%-ը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ երկրաբանահետախուզական աշխատանքների աջակցման ծառայությունները և Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերը, որոնց գծով նախատեսվել էին համապատասխանաբար 76.1 մլն դրամ և 5 մլն դրամ, չեն կատարվել: Հատկացված միջոցներից 4.7 մլն դրամն ուղղվել է «Ընդերքի մասին տեղեկատվության տրամադրման ծառայություն», 2.2 մլն դրամը՝ «Կրթական, մշակութային, առողջապահական և այլ օբյեկտների շինարարության թույլտվություն» ծրագրերի ծախսերին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերը նվազել են 76.2%-ով կամ 21.8 մլն դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից շուրջ 34.1 մլրդ դրամ է տրամադրվել տրանսպորտի բնագավառին՝ 90.5%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Խմբի ծախսերից 31.9 մլրդ դրամը կազմել են ճանապարհային տրանսպորտի, 201.7 մլն դրամը՝ օդային տրանսպորտի և 2 մլրդ դրամը՝ խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի ծախսերը, որոնք համապատասխանաբար 91.7, 57.2 և 77.5 տոկոսով ապահովել են իննամսյա ծրագրի կատարումը:

Ճանապարհային տրանսպորտի դասի ծախսերի շեղումը ծրագրվածից հիմնականում պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի, Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի և պետական նշանակության ավտոճանապարհների հիմնանորոգման ծախսերի ցածր կատարողականներով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 5.9%, 62.4% և 83.1%: Հարկ է նշել, որ տվյալ խմբում ընդգրկված՝ ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող երկաթուղու կառուցվածքային ծրագրի նախապատրաստման դրամաշնորհային ծրագիրը, ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող կենսական նշանակության ավտոճանապարհների բարելավման և Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող գյուղական ճանապարհների վերականգնման վարկային ծրագրերը կատարվել են համապատասխանաբար 133.1, 587.6 և 103.4 տոկոսով: Հաշվետու

ժամանակահատվածում 601 մլն դրամի միջոցներ են տրամադրվել «Լինսի» հիմնադրամի կողմից՝ «Երևանի փողոցների վերանորոգում» (440.1 մլն դրամ) և «Ճանապարհների վերանորոգում» (161 մլն դրամ) ծրագրերի ֆինանսավորման նպատակով, որոնք 2009 թվականի բյուջեում չէին նախատեսվել: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ ճանապարհային տրանսպորտի բնագավառի ծախսերն աճել են 8.6%-ով կամ 2.5 մլրդ դրամով:

Օդային տրանսպորտի գծով պետական բյուջեի ծախսերում նույնպես արձանագրվել է ցածր կատարողական՝ 57.2% կամ 201.7 մլն դրամ: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ կառավարությանն առընթեր քաղաքացիական ավիացիայի գլխավոր վարչության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին նախատեսված ծախսերի կատարման ցածր ցուցանիշով: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ օդային տրանսպորտի ծախսերն ավելացել են 9.7%-ով կամ 17.8 մլն դրամով:

Խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի գծով պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 2 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 77.5%-ը: Պատճառը Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի գծով նախատեսված 566.9 մլն դրամը չօգտագործելու հանգամանքն է: Տվյալ դասում նախատեսված մյուս երեք ծրագրերն ամբողջությամբ կատարվել են: Մասնավորապես՝ 1.4 մլրդ դրամ ուղղվել է Երևանի մետրոպոլիտենով ուղևորափոխադրման ծառայություններին, 383 մլն դրամ՝ «Երևանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ-ի ենթակառուցվածքների նորոգմանը, 205.2 մլն դրամ՝ վերգետնյա էլեկտրատրանսպորտով ուղևորափոխադրման ծառայություններին: Նախորդ տարվա ինն ամիսների համեմատ տվյալ դասի ծախսերն աճել են 5.4%-ով կամ 100.4 մլն դրամով:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում կապի ոլորտում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 335.3 մլն դրամ՝ ամբողջությամբ ապահովելով ծրագրի կատարումը: Միջոցներն ուղղվել են հեռահաղորդակցության և կապի կանոնակարգման ծառայությունների ֆինանսավորմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ ծախսերը նվազել 16.6%-ով կամ 66.9 մլն դրամով:

Այլ բնագավառների (զբոսաշրջություն և զարգացման բազմապատակ ծրագրեր) ծախսերը կազմել են 524.9 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 95.5%-ը: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ խմբի ծախսերը նվազել են 36.2%-ով կամ 298.4 մլն դրամով: Ջբոսաշրջության ոլորտին պետական աջակցության նպատակով 2009 թվականի ինն ամիսների բյուջեով նախատեսված 78.4 մլն դրամից օգտագործվել է 48.3 մլն դրամը, որից 23.8 մլն դրամն ուղղվել է Հայաստանը

ներկայացնող վավերագրական ֆիլմի նկարահանմանը և միջազգային հեղինակավոր հեռուստաալիքներով հեռարձակմանը, 24.4 մլն դրամը՝ Զբոսաշրջության աջակցության ծառայությունների: 476.6 մլն դրամ տրամադրվել է զարգացման բազմանպատակ ծրագրերի դասի ֆինանսավորմանը, որի հաշվին իրականացվել են ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի ծախսերը՝ կազմելով նախատեսվածի 101.2%-ը:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում տնտեսական հարաբերությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների շրջանակներում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 84.4 մլն դրամ՝ 93%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Սասնավորապես՝ 37.7 մլն դրամ տրամադրվել է ընդհանուր բնույթի տնտեսական, առևտրային և աշխատանքի հարցերի գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին, 46.7 մլն դրամ՝ լեռնաարդյունահանման, արդյունաբերության և շինարարության գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին, որոնք ապահովել են համապատասխանաբար 100% և 88% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ խմբի ծախսերը նվազել 7%-ով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին այլ դասերին չպատկանող տնտեսական հարաբերությունների խմբի փաստացի ցուցանիշը կազմել է -4.2 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 41.6%-ը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքերի ցածր մակարդակով: Ընդ որում, խմբի ծախսերը կազմել են ավելի քան 3.8 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 126.9%-ը, իսկ ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքագրվել է 8.1 մլրդ դրամ կամ նախատեսված գումարի 61.1%-ը: Ծախսերի ծրագրի գերազանցումը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի և վերջինիս լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերով, որոնք կազմել են 2.2 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 214.2%-ը:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում *շրջակա միջավայրի պաշտպանության* բնագավառի ծախսերը կազմել են շուրջ 1.9 մլրդ դրամ և ապահովել ծրագրի 47.1% կատարողական: Ծրագրի ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի, մասնավորապես, Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերը չկատարելու հանգամանքով,

ինչպես նաև Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի ցածր կատարողականով: Բացի վերը նշվածից, հաշվետու ժամանակահատվածում տվյալ բաժնուն չեն կատարվել ևս 12 ծրագրեր: Փոխարենը ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող բնական պաշարների կառավարման և չքավորության նվազեցման վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 238.1 մլն դրամի և 198.4 մլն դրամի ծախսեր կամ 8.2 և 3.7 անգամ գերազանցել են նախատեսվածը: 2008 թվականի հունվար-սեպտեմբերի համեմատ շրջակա միջավայրի պաշտպանության ծախսերը նվազել են 0.9%-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում «Աղբահանում» խմբում նախատեսված ավելի քան 20.1 մլն դրամը տրամադրվել է «Ռադիոակտիվ թափոնների վնասագերծում» ՓԲԸ-ին՝ որպես պետական աջակցություն: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 2.2%-ով:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում շրջակա միջավայրի աղտոտման դեմ պայքարի խմբում օգտագործված 83.3 մլն դրամն ուղղվել է օդի աղտոտման դեմ պայքարի ծրագրերին՝ ապահովելով 80.7% կատարողական: Շեղումը պայմանավորված է «Շրջակա միջավայրի վրա ներգործության մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի վերազինման և օդի աղտոտվածության մոնիթորինգի դիտացանցի արդիականացման, մոնիթորինգային տվյալների ներկայացուցչության ապահովման ծառայությունների գծով ծախսերը չկատարելու հանգամանքով: Թափոնների ուսումնասիրության ու ջրային օբյեկտների և օդային ավազանի աղտոտվածության վիճակի մոնիթորինգի ծառայությունների ֆինանսավորումը կատարվել է նախատեսված ամբողջ ծավալով՝ կազմելով համապատասխանաբար 4.9 մլն դրամ և 78.4 մլն դրամ: Նախորդ տարվա համեմատ տվյալ խմբի ծախսերը նվազել են 27.1%-ով կամ 31 մլն դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված այն հանգամանքով, որ 2008 թվականի բյուջեից միջոցներ էին հատկացվել Ծաղկաձորի օդային ավազանի աղտոտվածության մոնիթորինգի կայանի ստեղծման և շահագործման ծրագրի ֆինանսավորման նպատակով, որը ընթացիկ տարվա բյուջեով նախատեսված չէ:

Կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության ծրագրերին ուղղվել է շուրջ 400.9 մլն դրամ՝ 15.7%-ով կատարելով ինն ամսվա ծրագիրը: Ցածր կատարողականը, ինչպես արդեն նշվել է, հիմնականում պայմանավորված է Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի ֆինանսավորման համար նախատեսված միջոցները (շուրջ 2 մլրդ դրամ) չօգտագործելու հանգամանքով: Չեն կատարվել նաև ձկան պաշարների համալրման գծով պետական պատվերի և Սևանա լճում ձկան և խեցգետնի պաշարների հաշվառման ծրագրերը, որոնց համար նախատեսվել էին

համապատասխանաբար 36 մլն և 2.7 մլն դրամի միջոցներ: Սևանա լճի ջրածածկ անտառտնկարկների մաքրման աշխատանքների ծրագիրը կատարվել է 43.2%-ով կամ 78.2 մլն դրամով: Ազգային պարկերի և պետական արգելոցների պահպանության, արգելոցում գիտական ուսումնասիրությունների, անտառտնտեսական աշխատանքների կատարման ծառայությունների հինգ ծրագրերը կատարվել են նախատեսված ամբողջ ծավալով՝ կազմելով ընդհանուր առմամբ 308.3 մլն դրամ: Նախորդ տարվա համեմատ կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության ծախսերն աճել են 18.5%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է Սևանա լճի ջրածածկ անտառտնկարկների մաքրման աշխատանքների ֆինանսավորման աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շրջակա միջավայրի պաշտպանության (այլ դասերին չպատկանող) ծախսերը կազմել են շուրջ 1.4 մլրդ դրամ և 3.3%-ով գերազանցել ծրագրված ցուցանիշը: Վերջինս հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Բնական պաշարների կառավարման և չքավորության նվազեցման վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի բարձր կատարողականով, որը կազմել է համապատասխանաբար 816.7% և 367%: Բացի այդ, Հայաստանի անտառների զարգացման շվեդական դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել են նախատեսվածից 2.4 անգամ ավել միջոցներ՝ կազմելով 73.5 մլն դրամ: Հաշվետու ժամանակահատվածում գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) նպատակով օգտագործվել է 521.9 մլն դրամ կամ ծրագրի 96.1%-ը, իսկ Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերը կազմել են 292.4 մլն դրամ՝ կատարելով ծրագրի 58.5%-ը: Տվյալ խմբում նախատեսված ծրագրերից երեքը՝ «Հայաստանի Հանրապետության տարածքի ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի հիդրոերկրաբանական մոնիթորինգի ծառայությունները», «Բնապահպանական ոլորտի գծով վերլուծական տեղեկատվական ծառայությունները» և «Սևանա լճի շրջակայքի ջրածածկվող անտառային տարածքների գույքագրման և քարտեզագրման ծառայությունները» կատարվել են նախատեսված ամբողջ ծավալով, որոնց շրջանակներում ընդհանուր առմամբ օգտագործվել է շուրջ 34.5 մլն դրամ:

Նախորդ տարվա համեմատ նշված խմբի ծախսերը պահպանվել են գրեթե նույն մակարդակի վրա:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում *բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների* բնագավառին ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է ավելի քան 14.2 մլրդ դրամ՝ 17.4%-ով կամ 3 մլրդ դրամով թերակատարելով ծրագիրը:

Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ջրամատակարարման բնագավառում արտաքին աջակցությամբ իրականացվող որոշ ծրագրերի և Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա համեմատ բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների ծախսերն աճել են 42.8%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է 2009 թվականի պետական բյուջեից Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման, ինչպես նաև Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի մարզի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 1.7 մլրդ դրամ է տրամադրվել բնակարանային շինարարության ոլորտին՝ կազմելով ծրագրվածի 57.5%-ը: Շեղումը պայմանավորված է Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի ցածր կատարողականով (49.6%): Նշված ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 2.5 մլրդ դրամի փոխարեն ծախսվել է 1.2 մլրդ դրամ: 457.8 մլն դրամն ուղղվել է անավարտ շինարարության բնակշինարարական կոոպերատիվների փայտերերի ներդրած միջոցների դիմաց պետական օգնության տրամադրմանը՝ 99.5%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Նախորդ տարվա համեմատ բնակարանային շինարարության ծախսերը նվազել են 40.9%-ով, որը պայմանավորված է Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի նվազմամբ:

Բաժնի ծախսերի 68.9%-ն ուղղվել է ջրամատակարարման բնագավառի ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Նշված ծախսերը կազմել են 9.8 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 87%-ը, որը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի ցածր կատարողականով: Խմբում ներառված մեկ վարկային և հինգ դրամաշնորհային ծրագրեր չեն կատարվել, որոնց համար ինն ամսվա ծրագրով ընդհանուր առմամբ նախատեսվել էր շուրջ 2.5 մլրդ դրամի օգտագործում: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է 1.1 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 46.6%-ը, Համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի ծախսերը կազմել են շուրջ 87.2 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 37.5%-ը, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի ծախսերը՝ 39.9 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 62.4%-ը: Խմելու ջրի մատակարարման բարելավման ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել է շուրջ 294.4 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 74.7%-ը: 70.2%-ով են կատարվել համայնքների բյուջեներին նպատակային հատկացումների՝ սուբվենցիաների ծախսերը, որոնք կազմել են շուրջ

160 մլն դրամ: Միևնույն ժամանակ հարկ է նշել, որ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման շրջանակներում օգտագործվել է շուրջ 1.4 մլրդ դրամ՝ 2.1 անգամ գերազանցելով նախատեսված ցուցանիշը: Ծրագրի համապատասխանաբար 2 անգամ և 12.1%-ով գերազանցում է արձանագրվել նաև Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի և Լոռու մարզերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման ծրագրերի գծով՝ կազմելով 1.7 մլրդ դրամ և 737.6 մլն դրամ: Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման վարկային ծրագրի գծով գերազանցումը կազմել է 37.9% կամ գրեթե 3.6 մլրդ դրամ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից ամբողջությամբ կատարվել է «Հայջրնուղկոյուղի» ՓԲԸ-ի և «Նոր Ակունք» ՓԲԸ-ի սուբսիդավորումը՝ համապատասխանաբար 647.5 մլն դրամի և 28.6 մլն դրամի չափով:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում ջրամատակարարման ոլորտում գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերը կազմել են 80.9 մլն դրամ կամ ծրագրի 96%-ը: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերը նվազել են 3.6%-ով: Շուրջ 12.1 մլն դրամ է ուղղվել Մեծամորի ռեզերվային հորի կառուցման աշխատանքներին՝ ապահովելով ծրագրի 88.9%-ը:

2008 թվականի հունվար-սեպտեմբերի համեմատ ջրամատակարարման բնագավառի ծախսերն աճել են 78.2%-ով կամ 4.3 մլրդ դրամով, որը պայմանավորված է Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի և Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի մարզի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում փողոցների լուսավորման գծով Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի շրջանակներում օգտագործվել է շուրջ 1.7 մլրդ դրամ, որը 8.6%-ով զիջել է ծրագրված ցուցանիշը, սակայն 95.2%-ով գերազանցել է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի փաստացի ցուցանիշը:

Բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների գծով Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի շրջանակներում կատարվել են շուրջ 3 մլն դրամի ծախսեր՝

ապահովելով ծրագրի կատարումը 74.3%-ով: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերն ավելացել են 32.3%-ով:

Բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների՝ այլ դասերին չպատկանող ծրագրերի գծով կատարվել են շուրջ 1.1 մլրդ դրամի ծախսեր՝ ապահովելով ծրագրի 88.6%-ը: Այստեղ ևս ծրագրից շեղումը պայմանավորված է երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերի ցածր կատարողականով: Սակայն նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծրագրի գծով արձանագրվել է 71% աճ:

2009 թվականի ինն ամիսներին *առողջապահության* ոլորտում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 35.3 մլրդ դրամ՝ ապահովելով նախատեսվածի 88.4%-ը: Ընդ որում, բոլոր խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ: Բաժնի ծախսերի 41.5%-ն ուղղվել է հիվանդանոցային ծառայությունների, 36.7%-ը՝ արտահիվանդանոցային ծառայությունների ֆինանսավորմանը: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման առաջին և երկրորդ վարկային ծրագրերի, ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց դեղորայքի տրամադրման, ինչպես նաև զորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննության և բժշկական օգնության գծով պետական պատվերի ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ առողջապահության ոլորտի ծախսերն աճել են 11.5%-ով՝ պայմանավորված բժշկական, մոր և մանկան կենտրոնների ծառայությունների, առողջապահական հարակից ծառայությունների և ծրագրերի, ինչպես նաև մասնագիտացված բժշկական ծառայությունների ծախսերի աճով:

Անցած ժամանակահատվածում պետական բյուջեից շուրջ 1.7 մլրդ դրամ ծախսվել է բժշկական ապրանքների, սարքերի և սարքավորումների ձեռք բերման նպատակով՝ կազմելով ծրագրվածի 58.6%-ը: Ընդ որում, ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց դեղորայքի տրամադրման ծրագրով նախատեսված միջոցներն օգտագործվել են 60.3%-ով կամ 1.4 մլրդ դրամի չափով, իսկ ՀՀ առողջապահության նախարարության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին իրականացվող՝ «Իմունականխարգելման ազգային ծրագիրը» և «Տուբերկուլյոզի դեմ պայքարի Ազգային ծրագրի ուժեղացում» ծրագիրն ունեցել են

համապատասխանաբար 5.4% (շուրջ 1.7 մլն դրամ) և 54% (272.2 մլն դրամ) կատարողական:

Հաշվետու ժամանակահատվածում արտահիվանդանոցային ծառայությունների ձեռքբերմանը տրամադրվել է ավելի քան 12.9 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 90.6%-ով կատարում: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է զորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննության և բժշկական օգնության գծով պետական պատվերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 41.8% կամ 700.8 մլն դրամ: Արտահիվանդանոցային ծառայությունների ծախսերի 41.6%-ը կամ 5.4 մլրդ դրամը կազմել են ընդհանուր բնույթի բժշկական ծառայությունների, 27.4%-ը կամ 3.5 մլրդ դրամը՝ մասնագիտացված բժշկական ծառայությունների, 4.5%-ը կամ 586.3 մլն դրամը՝ ստոմատոլոգիական ծառայությունների և 26.5%-ը կամ 3.4 մլրդ դրամը՝ պարաբժշկական ծառայությունների ծախսերը, որոնք կատարել են ծրագիրը համապատասխանաբար 99.6, 96.0, 97.5 և 74.8 տոկոսով: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ արտահիվանդանոցային ծառայությունների ձեռք բերման ծախսերն ավելացել են 9.6%-ով կամ 1.1 մլրդ դրամով:

2009 թվականի ինն ամիսներին հիվանդանոցային ծառայությունների ձեռք բերման ծախսերը կազմել են ավելի քան 14.6 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 96.8%-ը: Խմբի ծախսերի 26.5%-ը կամ շուրջ 3.9 մլրդ դրամը կազմել են ընդհանուր բնույթի հիվանդանոցային ծառայությունների, 30.4%-ը կամ 4.4 մլրդ դրամը՝ մասնագիտացված հիվանդանոցային ծառայությունների և 43.1%-ը կամ 6.3 մլրդ դրամը՝ բժշկական, մոր և մանկան կենտրոնների ծառայությունների ծախսերը, որոնք համապատասխանաբար 93.3, 98.1 և 98.3 տոկոսով ապահովել են իննամսյա ծրագրի կատարումը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ ոլորտի ծախսերն աճել են 13.6%-ով կամ 1.8 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված մանկաբարձական բժշկական օգնության ծառայությունների և սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերում ընդգրկվածներին բժշկական օգնության ծառայությունների ծախսերի աճով:

2009 թվականի ինն ամիսներին ՀՀ պետական բյուջեից 1.8 մլրդ դրամ տրամադրվել է հանրային առողջապահական ծառայությունների ֆինանսավորմանը՝ 99.4%-ով ապահովելով նախատեսված ցուցանիշը: Խմբում ընդգրկված են 7 ծրագրեր, որոնց գծով նախատեսված միջոցները գրեթե ամբողջությամբ ծախսվել են, բացառությամբ հիգիենիկ և հակահամաճարակային փորձագիտական ծառայությունների, որոնց կատարողականը կազմել է 99.1%: Նշված ոլորտի ծրագրերում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն հիգիենիկ և հակահամաճարակային փորձագիտական միջոցառումների իրականացման գծով պետական պատվերի համար

տրամադրված միջոցները, որոնք կազմել են 1.1 մլրդ դրամ: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ հանրային առողջապահական ծառայությունների ձեռքբերման ծախսերը նվազել են 10.3%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է հիգիենիկ և հակահամաճարակային փորձագիտական ծառայությունների և հիգիենիկ-հակահամաճարակային ծառայության գծով պետական պատվերի ուղղությամբ կատարված ծախսերի նվազմամբ:

Այլ դասերին չպատկանող առողջապահական ծախսերը կազմել են ավելի քան 4.2 մլրդ դրամ կամ իննամսյա ծրագրի 72%-ը: Կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 22 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են չորս վարկային և երեք դրամաշնորհային ծրագրեր: Նշենք, որ արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերը խմբում ունեն բարձր տեսակարար կշիռ՝ 64.3%, և դրանց ցածր կատարողականով է հիմնականում պայմանավորված խմբի ծախսերի շեղումը ծրագրվածից: Մասնավորապես՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման առաջին և երկրորդ վարկային ծրագրերի շրջանակներում օգտագործվել է համապատասխանաբար 689.3 մլն դրամ և 1.6 մլրդ դրամ՝ ապահովելով 64.8% և 65.7% կատարողական, իսկ նույն վարկային ծրագրին աջակցելու նպատակով տրամադրված ճապոնական դրամաշնորհի հաշվին կատարված ծախսերը կազմել են շուրջ 26.1 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 49.4%-ը: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ վարկային ծրագրի շրջանակներում տվյալ խմբում կատարվել են շուրջ 74.7 մլն դրամի ծախսեր կամ նախատեսվածի 48.0%-ը, իսկ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Թռչնագրիպին հակազդելու վարկային ծրագրի կատարողականը կազմել է 22.4% կամ շուրջ 26.4 մլն դրամ: Նույն ծրագրի շրջանակներում իրականացվող ճապոնական դրամաշնորհային ծրագրի ծախսերը կազմել են 22.4 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 71.8%-ը, իսկ Թռչնագրիպին հակազդելու ծրագրի համաֆինանսավորման ճապոնական դրամաշնորհային ծրագիրը կատարվել է 123.9%-ով՝ կազմելով 322.7 մլն դրամ:

Նշված խմբի ծախսերում, բացի արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերից, մեծ տեսակարար կշիռ ունեն նաև գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) ծախսերը (557.8 մլն դրամ, կատարողականը՝ 74.2%), առողջապահական օբյեկտների հիմնանորոգման ծախսերը (207.2 մլն դրամ, կատարողականը՝ 81.6%), դատաբժշկական և գենետիկ ծառայությունների գծով պետական պատվերի ծախսերը (206.8 մլն դրամ,

կատարողականը՝ 96.7%), ինչպես նաև դժվարամատչելի ախտորոշիչ հետազոտությունների անցկացման գծով պետական պատվերի ծախսերը (253.0 մլն դրամ, կատարողականը՝ 100.0%): Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ դասերին չպատկանող առողջապահական ծախսերն ավելացել են 45.0%-ով կամ 1.3 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման առաջին և երկրորդ վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին *հանգստի, մշակույթի և կրոնի* բնագավառներում ՀՀ պետական բյուջեից կատարվել են 11.3 մլրդ դրամի ծախսեր՝ ապահովելով ծրագրով նախատեսվածի 89.5%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է արվեստի, մշակույթի տների, ակումբների ու կենտրոնների, գրադարանների, թանգարանների և ցուցասրահների դասերում ընդգրկված ծրագրերի ցածր կատարողականի արդյունքում: Սակայն պետք է նշել, որ 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ հանգստի, մշակույթի և կրոնի բնագավառի ծախսերն ավելացել են 6.9%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է 2009 թվականի պետական բյուջեից արվեստի և սպորտի ծրագրերի ֆինանսավորման աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ավելի քան 1.2 մլրդ դրամ տրամադրվել է հանգստի և սպորտի ծառայությունների խմբի ծրագրերի ֆինանսավորմանը՝ կազմելով նախատեսվածի 96.6%-ը: Այս դասի հատկացումների հիմնական մասը՝ 864.4 մլն դրամ, տրամադրվել է ՀՀ առաջնություններին և միջազգային միջոցառումներին մասնակցության ապահովման համար մարզիկների նախապատրաստմանը և առաջնությունների անցկացմանը, որը կազմել է ծրագրով նախատեսվածի 98.7%-ը:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հանգստի և սպորտի ծախսերն աճել են 30.9%-ով՝ պայմանավորված 2009 թվականի պետական բյուջեից օլիմպիական խաղերում, աշխարհի և Եվրոպայի առաջնություններում բարձր արդյունքների հասած ՀՀ հավաքական թիմերի մարզիկներին և նրանց մարզիչներին ՀՀ Նախագահի անվանական թոշակի հատկացման, Եվրոպայի երիտասարդության օլիմպիական փառատոններին մասնակցության ապահովման, բռնցքամարտի աշխարհի պատանեկան առաջնության կազմակերպման և անցկացման, ինչպես նաև ձյուդոյի Եվրոպայի երիտասարդների առաջնության կազմակերպման և անցկացման ծախսերի ֆինանսավորմամբ:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում մշակութային ծառայություններին հատկացվել է շուրջ 6.4 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրով նախատեսվածի 86%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է արվեստի, մշակույթի

տների, ակունքների ու կենտրոնների, գրադարանների, թանգարանների և ցուցասրահների, ինչպես նաև հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման ու պահպանման դասերում:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից 830.3 մլն դրամ տրամադրվել է գրադարաններին՝ ապահովելով նախատեսվածի 80.2%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ դասում ընդգրկված՝ մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման աշխատանքների ցածր կատարողականով, որոնց գծով կատարվել է նախատեսված ծախսերի 48.8%-ը (162 մլն դրամ): 639.7 մլն դրամ են կազմել գրադարանային ծառայությունների ծախսերը՝ ապահովելով 99.3% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ գրադարանների ծախսերը նվազել են 8.3%-ով:

964 մլն դրամ է տրամադրվել թանգարաններին և ցուցասրահներին՝ կազմելով ծրագրի 83.5%-ը և 12.3%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը, որը պայմանավորված է թանգարանային ծառայությունների և ցուցահանդեսների հատկացումների աճով: Այս դասում ընդգրկված՝ ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 157.9 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 16.6 մլն դրամ:

Մշակույթի տների, ակունքների ու կենտրոնների ծախսերը կազմել են 327.7 մլն դրամ կամ ծրագրով նախատեսվածի 59.7%-ը՝ հիմնականում պայմանավորված մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման և շինարարության աշխատանքների ցածր կատարողականով: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ մշակույթի տների, ակունքների ու կենտրոնների ծախսերը նվազել են 59.1%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է մշակութային օբյեկտների շինարարության ծախսերի նվազմամբ:

Այլ մշակութային կազմակերպությունների գծով օգտագործվել է շուրջ 763 մլն դրամ կամ նախատեսված հատկացումների 94.9%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 33%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված Երևանի համաքաղաքային մշակութային ծախսերի աճով:

Արվեստի ոլորտի ֆինանսավորմանը տրամադրվել է 2.9 մլրդ դրամ՝ ապահովելով նախատեսվածի 92%-ը: Տրամադրված միջոցների գերակշիռ մասը բաժին է ընկել թատերական ներկայացումների (757 մլն դրամ), մշակութային միջոցառումների (632.7 մլն դրամ), երաժշտարվեստի և պարարվեստի համերգների (614.5 մլն դրամ), օպերային և բալետային արվեստի ներկայացումների (413.2 մլն

դրամ) ֆինանսավորմանը: 2008 թվականի ինն ամիսների համեմատ արվեստի ոլորտի ծախսերն աճել են 31%-ով:

Անցած ժամանակահատվածում ամբողջությամբ օգտագործվել են կինեմատոգրաֆիայի բնագավառի համար նախատեսված միջոցները, որոնք կազմել են 437.3 մլն դրամ և 2.5%-ով գերազանցել նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը:

2009 թվականի հաշվետու ժամանակահատվածում հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման և պահպանման նպատակով պետական բյուջեից տրամադրվել է շուրջ 146.2 մլն դրամ կամ ծրագրի 53.5%-ը: Թերակատարման հիմնական պատճառը հուշարձանների վերանորոգման և վերականգնման ծրագրի ցածր կատարողականն է, որը կազմել է 45.2%: Հիմնականում նշված հանգամանքով պայմանավորված՝ հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման և պահպանման ծախսերը 55.2%-ով գիջել են նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը:

Ռադիո և հեռուստահաղորդումների հեռարձակման և հրատարակչական ծառայությունների ֆինանսավորման համար ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է ավելի քան 3.1 մլրդ դրամ՝ 96%-ով ապահովելով ծրագրային հատկացումները և 2.2%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը: Մասնավորապես՝ 2.7 մլրդ դրամ (99.4%) են կազմել հեռուստառադիոհաղորդումների, 440.2 մլն դրամ (79.5%)՝ հրատարակչությունների և խմբագրությունների, 47.9 մլն դրամ (100%)՝ տեղեկատվության ձեռքբերման ծախսերը: Հրատարակչությունների և խմբագրությունների ծախսերի շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գրականության հրատարակման և վերջինիս աջակցության ծառայությունների ցածր կատարողականով:

Կրոնական և հասարակական այլ ծառայություններին 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբերին պետական բյուջեից տրամադրվել է 283.1 մլն դրամ՝ նախատեսված 383.2 մլն դրամի դիմաց: Նշված գումարից 167.6 մլն դրամը հատկացվել է երիտասարդական ծրագրերին, 115.5 մլն դրամը՝ քաղաքական կուսակցություններին, հասարակական կազմակերպություններին և արհմիություններին, որոնց կատարողականը կազմել է համապատասխանաբար 73.3% և 74.7%: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կրոնական և հասարակական այլ ծառայությունների ծախսերը նվազել են 9.6%-ով:

Հանգստի, մշակույթի և կրոնի՝ այլ դասերին չպատկանող ծրագրերի շրջանակներում ՀՀ պետական բյուջեից օգտագործվել է 275.3 մլն դրամ՝ ապահովելով իննամսյա ծրագրի 94.6%-ը և 6.5%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն

ժամանակահատվածի ցուցանիշը: Հատկացված միջոցներն ուղղվել են գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանմանն ու կարողությունների զարգացմանը:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ժամանակահատվածում *կրթության* բնագավառում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 78.2 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 95.8% կատարողական: Շեղումն առաջացել է հիմնականում կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների խմբում ընդգրկված ծրագրերի ցածր կատարողականի արդյունքում: Նախորդ տարվա համեմատ կրթության բնագավառի ծախսերն աճել են 6.1%-ով, ինչը պայմանավորված է տարրական ընդհանուր կրթության և միջնակարգ ընդհանուր կրթության ծախսերի ավելացմամբ:

Նախադպրոցական և տարրական ընդհանուր կրթությանը պետական բյուջեից հատկացվել է ավելի քան 14.2 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 99.7%-ը: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ ոլորտի ծախսերն ավելացել են 23.7%-ով կամ ավելի քան 2.7 մլրդ դրամով:

2009 թվականի ինն ամիսներին կրթության ոլորտում կատարված ծախսերի հիմնական մասը՝ 48.5%-ն ուղղվել է միջնակարգ ընդհանուր կրթությանը: Այն կազմել է շուրջ 38.0 մլրդ դրամ (որից 27.2 մլրդ դրամը՝ հիմնական և 10.7 մլրդ դրամը՝ միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթության ծախսերն են)՝ 99.3%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ավագ դպրոցների համակարգի ներդրման ծրագրի շրջանակներում նախատեսված միջոցները չօգտագործելու հանգամանքով: Համեմատաբար ցածր՝ 82.3% կատարողական է արձանագրվել արտակարգ ունակություններ դրսևորած երեխաների հանրակրթության կազմակերպման ծախսերում, որոնք կազմել են 337.4 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արձանագրվել է միջնակարգ ընդհանուր կրթության ծախսերի 18.3% աճ, որը պայմանավորված է հանրակրթական ուսուցման ծախսերի ավելացմամբ:

2009 թվականի ինն ամիսներին նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության ծախսերը կազմել են ավելի քան 3.4 մլրդ դրամ (որից շուրջ 1.4 մլրդ դրամը նախնական մասնագիտական (արհեստագործական), 2.0 մլրդ դրամը՝ միջին մասնագիտական կրթության ծախսերն են) կամ նախատեսված հատկացումների 98.3%-ը: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերն ավելացել են 21.5%-ով:

Անցած ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից ավելի քան 5.4 մլրդ դրամ տրամադրվել է բարձրագույն կրթության բնագավառին, որից 5.0 մլրդ դրամը

բարձրագույն մասնագիտական կրթության ծախսերն են, 414.3 մլն դրամը՝ հետբուհական մասնագիտական կրթության ծախսերը: Բարձրագույն կրթության ծախսերի իննամսյա ծրագիրն ապահովվել է 96.1%-ով: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է բարձրագույն մասնագիտական կրթության ծրագրի համեմատաբար ցածր կատարողականով, որի շրջանակներում օգտագործվել է նախատեսվածի 77.7%-ը կամ 672.1 մլն դրամ: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն աճել են 15.4%-ով կամ 724.9 մլն դրամով:

Ըստ մակարդակների չդասակարգվող կրթության ծախսերն անցած ինն ամիսներին կազմել են շուրջ 2.1 մլրդ դրամ, որից 1.6 մլրդ դրամը՝ արտադպրոցական դաստիարակության, 509.3 մլն դրամը՝ լրացուցիչ կրթության ծախսերն են: Տվյալ խմբի ծախսերի իննամսյա ծրագիրը կատարվել է 93.7%-ով: Շեղումն առաջացել է հիմնականում երաժշտական և արվեստի դպրոցներում ազգային, փողային և լարային նվագարանների գծով ուսուցման (70.4%), համայնքային ծառայողների վերապատրաստման (32.2%), ընտրական հանձնաժողովների անդամների մասնագիտական դասընթացների կազմակերպման (62.9%) և հանրային հատվածի ֆինանսական ոլորտի մասնագետների վերապատրաստման ծառայությունների (83.3%) գծով: 2009 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն աճել են 24%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է արտադպրոցական դաստիարակության ծախսերի աճով:

Անցած ժամանակահատվածում կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերը կազմել են շուրջ 14.8 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 84.7%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ դասում ընդգրկված կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման ու շինարարության ծախսերի, ինչպես նաև Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող կրթության որակի և համապատասխանության ծրագրի ցածր կատարողականով: Մասնավորապես՝ կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման ծախսերը կազմել են 7 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 83.7%-ը, շինարարության ծախսերը՝ 1.1 մլրդ դրամ կամ 73.8%: Կատարված հատկացումների հաշվին ընդհանուր առմամբ իրականացվել են 34 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են երկու վարկային ծրագրեր: ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող կրթության որակի և համապատասխանության և Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրերի գծով արձանագրվել է նախատեսված ցուցանիշների համապատասխանաբար 74% (731.3 մլն դրամ) և 105.6% (395.7 մլն դրամ) կատարողական: Կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների

շրջանակներում մի շարք այլ ծրագրերի գծով ևս արձանագրվել է ցածր կատարողական: Շուրջ 195.4 մլն դրամ է տրամադրվել միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների հիմնանորոգման համար՝ կազմելով ծրագրի 71.5%-ը: Երևանի համաքաղաքային նշանակության ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կատարվել են 84.2%-ով և կազմել շուրջ 589.9 մլն դրամ: Ավագ դպրոցների շենքերի հիմնանորոգմանը տրամադրվել է 1.4 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 90.3%-ով կատարում: Խմբում ընդգրկված 14 ծրագրերի գծով արձանագրվել է 100% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերը նվազել են 28.4%-ով, որը մեծ մասամբ պայմանավորված է կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման ծախսերի կրճատմամբ:

2009 թվականի ինն ամիսներին շուրջ 335.0 մլն դրամ հատկացվել է այլ դասերին չպատկանող կրթության դասում բնագավառում գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանմանը (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով)՝ ապահովելով նախատեսված ծախսերի 96.4% կատարողական:

2009 թվականի առաջին ինն ամիսներին *սոցիալական պաշտպանության* ոլորտի ծախսերը կազմել են 179.1 մլրդ դրամ՝ 96.8%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Շեղումը պայմանավորված է հիմնականում «Ծերություն», «Ընտանիքի անդամներ և զավակներ», «Սոցիալական պաշտպանություն (այլ դասերին չպատկանող)» և «Բնակարանային ապահովում» խմբերի ցածր կատարողականով: 2008 թվականի համեմատ սոցիալական պաշտպանության բնագավառի ծախսերն աճել են 14.6%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է ապահովագրական կենսաթոշակների և երեխայի ծննդյան ու գործազրկության նպաստների ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից 886.8 մլն դրամ է հատկացվել վատառողջության և անաշխատունակության խմբի ծախսերին՝ ապահովելով ծրագրի 89%-ով կատարում: Նշված հատկացումներից 125.1 մլն դրամ տրամադրվել է վատառողջությանը, 761.7 մլն դրամ՝ անաշխատունակությանը, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 90%-ով և 88.9%-ով: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է հաշմանդամներին անվճար պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով, վերականգնման տեխնիկական միջոցներով ապահովման և դրանց վերանորոգման ծրագրի ցածր կատարողականով, որի շրջանակներում ծախսվել է 615.2 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 88.2%-ը:

Ծերության բնագավառի ծրագրերին 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է 132.6 մլրդ դրամ՝ ապահովելով նախատեսվածի 98.7%-ը: Նշված գումարից 110.2 մլրդ դրամը տրամադրվել է ապահովագրական թոշակների վճարմանը, որը կատարվել է 99.4%-ով: Համապատասխանաբար 14.7 և 1.9 մլրդ դրամ է տրամադրվել սպայական անձնակազմի ու նրանց ընտանիքների անդամների և շարքային զինծառայողների ու նրանց ընտանիքների անդամների կենսաթոշակների վճարմանը, որոնց ծրագիրը կատարվել է համապատասխանաբար 95.8 և 98.2 տոկոսով: 4.5 մլրդ դրամ կազմել են սոցիալական կենսաթոշակները, որոնք կատարվել են 96.3%-ով: Տարեցների շուրջօրյա խնամքի ծառայություններին հատկացումները կազմել են 902.2 մլն դրամ՝ ապահովելով 89.9% կատարողական: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ծերության բնագավառի ծախսերն ավելացել են 14.7%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված ապահովագրական կենսաթոշակների ծախսերի աճով:

Հարազատին կորցրած անձանց հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել են 100.7 մլն դրամ նպաստներ կամ նախատեսվածի 75.1%-ը: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 6 անգամ՝ հիմնականում պայմանավորված Հայաստանի զոհված ազգային հերոսի կամ Մարտական խաչ շքանշանով հետմահու պարգևատրված անձանց ընտանիքներին հատկացված նպաստների ավելացմամբ:

«Ընտանիքի անդամներ և զավակներ» խմբի գծով պետական բյուջեի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են շուրջ 30.4 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 95.1%-ը, որից 21.6 մլրդ դրամն ընտանեկան նպաստի և միանվագ դրամական օգնության գումարն է, որը կազմել է ծրագրի 95%-ը: 3.5 մլրդ դրամ են կազմել երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստները, 1.7 մլրդ դրամ՝ հղիության և ծննդաբերության նպաստները, որոնց ծրագիրը գրեթե ամբողջությամբ կատարվել է: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ «Ընտանիքի անդամներ և զավակներ» խմբի ծախսերն աճել են 16.8%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի և մինչև 2 տարեկան երեխայի խնամքի նպաստի ծախսերի ավելացմամբ՝ համապատասխանաբար 3.6 և 8.3 անգամ:

Սոցիալական ոլորտի ծախսերից շուրջ 3.3 մլրդ դրամ տրամադրվել է գործազրկության խմբի ծրագրերին, որը կազմել է նախատեսված ցուցանիշի 92.5%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է գործազուրկների աշխատաշուկայում անմրցունակ խմբերի և երկարամյա ծառայության ու արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չգբաղված անձանց մասնագիտական ուսուցման և վարձատրվող հասարակական աշխատանքների ծրագրերում, որոնք

կատարվել են համապատասխանաբար 38.7 և 78.1 տոկոսով: 2008 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համեմատ գործազրկության գծով բյուջեից կատարված ծախսերն աճել են 38.1%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է գործազրկության նպաստների ավելացմամբ:

Բնակարանային ապահովման ծրագրերին 2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է 2.7 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 72.3%-ը: Նշված գումարից 2.1 մլրդ դրամը տրամադրվել է զոհված (մահացած) և առաջին, երկրորդ և երրորդ կարգի հաշմանդամ զինծառայողների անօթևան ընտանիքներին բնակարանով ապահովման և բնակարանային պայմանների բարելավման ծրագրի ֆինանսավորմանը, որը կատարվել է 99.7%-ով: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է բնակարանների գնման վկայագրերի տրամադրման միջոցով բնակարանային ապահովման և երկրաշարժի հետևանքով անօթևան մնացած ընտանիքների համար բնակարանային շինարարության ծախսերի ցածր կատարողականով, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 20.1 և 75.2 տոկոսով և կազմել 212.8 և 376.6 մլն դրամ: Բացի այդ, չի կատարվել ՀՀ մանկական խնամակալական կազմակերպությունների շրջանավարտներին բնակարանների, կահույքի, կենցաղային սարքերի և սարքավորումների տրամադրման ծրագիրը, որի շրջանակներում հաշվետու ժամանակահատվածում նախատեսվել էր 62.7 մլն դրամի օգտագործում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ բնակարանային ապահովման ծախսերը նվազել են 22.7%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է բնակարանների գնման վկայագրերի տրամադրման միջոցով բնակարանային ապահովման ծախսերի նվազմամբ:

Այլ դասերին չպատկանող սոցիալական հատուկ արտոնությունների խմբում ընդգրկված ծրագրերին հատկացվել է ավելի քան 3.7 մլրդ դրամ՝ ապահովվելով իննամսյա ծրագրի 95.8% կատարողական: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է «ՎՏԲ-Հայաստան» ՓԲԸ-ում ավանդատու հանդիսացող քաղաքացիների, որպես նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման ծախսերի համեմատաբար ցածր կատարողականով, որը կազմել է 88.1% (1 մլրդ դրամ): Գրեթե ամբողջությամբ՝ 99.8%-ով, կատարվել են ՀՍ պատերազմի վետերաններին, 25.11.1998թ. ՀՕ-258 օրենքի 13 հոդվածում նշված պատճառներով հաշմանդամ դարձած զինծառայողներին, ինչպես նաև ծառայողական պարտականությունների կատարման ժամանակ զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքներին դրամական օգնության տրամադրման ծախսերը, որոնք կազմել են 1.9 մլրդ դրամ: Շուրջ 779 մլն դրամ են կազմել վետերանների պատվովճարները, որոնք կատարվել են

98.5%-ով: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ դասերին չպատկանող սոցիալական հատուկ արտոնությունների ծախսերն աճել են 23.2%-ով՝ պայմանավորված ՀՄ պատերազմի վետերաններին, 25.11.1998թ.ՀՕ-258 օրենքի 13 հոդվածում նշված պատճառներով հաշմանդամ դարձած զինծառայողներին, ինչպես նաև ծառայողական պարտականությունների կատարման ժամանակ զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքներին դրամական օգնության տրամադրման, վետերանների պատվովճարների և նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման ծախսերի ավելացմամբ:

Այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության խմբի ծրագրերին հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից հատկացվել է շուրջ 5.4 մլրդ դրամ՝ կազմելով ծրագրի 83.5%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է կենսաթոշակային ապահովության և ապահովագրության ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայությունների, ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում վճարվող նպաստների և Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Սոցիալական պաշտպանության ոլորտի կառավարման ծրագրի ցածր կատարողականով, որը կազմել է համապատասխանաբար 78.7%, 84.9% և 30.1%: 2008 թվականի առաջին ինն ամիսների համեմատ այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության խմբի ծախսերն աճել են 9.4%-ով:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին *ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդից* նախատեսված 23.9 մլրդ դրամից օգտագործվել է 23.5 մլրդ դրամը կամ 98.3%-ը: 2008 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդի ծախսերն ավելացել են 5.3%-ով:

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՊԱԿԱՍՈՒՐՈՂ 2009 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐ-ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեն կատարվել է շուրջ 151.1 մլրդ դրամ պակասուրդով՝ 34.4%-ով գերազանցելով ծրագիրը: Վերջինս հիմնականում առաջացել է արտաքին վարկային միջոցների և գանձապետական պարտատոմսերից միջոցների ավել ներգրավման արդյունքում: Նշենք, որ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեն կատարվել էր 9.5 մլրդ դրամ պակասուրդով: Ներքին աղբյուրների գծով արձանագրվել է շուրջ 122.3 մլրդ դրամ հավելուրդ կամ նախատեսվածի 88.1%-ը՝ նախորդ տարվա շուրջ 4.4 մլրդ դրամ պակասուրդի դիմաց, իսկ արտաքին աղբյուրների գծով արձանագրվել է շուրջ 273.4 մլրդ դրամ պակասուրդ կամ նախատեսվածի 108.8%-ը՝ նախորդ տարվա շուրջ 5.2 մլրդ դրամ դիմաց:

Պակասուրդի ֆինանսավորման ներքին աղբյուրներում 34.9 մլրդ դրամ են կազմել փոխառու միջոցներից զուտ մուտքերը: Մասնավորապես՝ պակասուրդը 35.6 մլրդ դրամի չափով ֆինանսավորվել է գանձապետական պարտատոմսերի հաշվին՝ 208.3%-ով կատարելով իննամսյա ծրագիրը: Հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում պակասուրդի ֆինանսավորման ցուցանիշը մասամբ պայմանավորված է նախատեսվածից ավելի քիչ ծավալով հետգնումների իրականացմամբ: Նախատեսվում էր իրականացնել 15 մլրդ դրամ ծավալով պարտատոմսերի հետգնում, բայց փաստացի հետ են գնվել 8,056.8 մլն դրամի պարտատոմսեր: Բացի այդ, տարեսկզբին ֆինանսական շուկայում ստեղծված իրավիճակից ելնելով մուտքերը պլանավորվել էին այն հաշվարկով, որ 2-րդ և 3-րդ եռամսյակներում պարտատոմսերի տեղաբաշխումների միջին կշռված եկամտաբերությունը կհասնի 15%-ի: Մինչդեռ ապրիլ ամսից սկսած, ՀՀ կենտրոնական բանկի հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն իրականացված միջոցառումների (ՀՀ կենտրոնական բանկն ակտիվորեն իրականացնում է պարտատոմսերի առքի գործառնություններ, չի կրճատում ռեպո գործառնությունների ծավալը) արդյունքում, 2-րդ և 3-րդ եռամսյակներում պարտատոմսերի տեղաբաշխման միջին կշռված եկամտաբերությունը կազմեց 10.93%, որի արդյունքում նախատեսվածից ավելի մեծ ծավալով մուտքեր ստացվեցին:

2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին շարունակվել են պետական խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսերի թողարկումները՝ ընդհանուր 1,050.0 մլն դրամ ծավալով: Այս պարտատոմսերից տեղաբաշխվել են 215.4 մլն դրամի պարտատոմսեր, որից մուտքը կազմել է 216.6 մլն դրամ: Փաստորեն, 2009 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ամիսների պետական պարտատոմսերի թողարկման ծրագրի

իրագործման արդյունքում ներքին պետական պարտքը բնութագրող հիմնական ցուցանիշները հետևյալն են. շրջանառության մեջ եղած պետական պարտատոմսերի ծավալն անվանական արժեքով կազմել է 130,774,529.0 հազ. դրամ: Բոլոր պարտատոմսերի միջին ժամկետայնությունը կազմել է 1431 օր, միջին կշռված եկամտաբերությունը՝ 9.96%:

Անցած ժամանակահատվածում շարունակվել է նաև ՀՀ ներքին շահող փոխառության պարտատոմսերի հետզման գործընթացը, որը կազմել է 722.8 հազ. դրամ: Սուրհակների մարման նպատակով իննամսյա ծրագրով նախատեսված 61.9 մլն դրամի վճարումներն ամբողջությամբ իրականացվել են: 607.4 մլն դրամ ուղղվել է «ՎՏԲ-Հայաստան» ՓԲԸ-ից ստացված վարկի մարմանը:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում պետական բյուջեի պակասուրդում ներքին ֆինանսական ակտիվները կազմել են -157.2 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 101.4%-ը: Անցած ժամանակահատվածում ՀՀ ռեզիդենտներին պետական բյուջեից տրամադրվել են ավելի քան 91.2 մլրդ դրամի վարկեր՝ կազմելով իննամսյա ծրագրի 89.2%-ը: Նշված գումարից շուրջ 78.2 մլրդ դրամը Ռուսաստանի Դաշնության կողմից տրամադրված վարկի միջոցներից փոխանցվել է ԿԲ-ում բացված դեպոզիտային հաշվին՝ տնտեսավարող սուբյեկտներին վարկեր տրամադրելու նպատակով: Շուրջ 8.9 մլրդ դրամի վարկեր են տրամադրվել արտաքին աղբյուրներից ստացված նպատակային միջոցների հաշվին իրականացվող վարկային ծրագրերի շրջանակներում: 3.0 մլրդ դրամ վարկ է տրամադրվել «Ձանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ-ին: Ավելի քան 118.4 մլն դրամի վարկեր են տրամադրվել բռնադատված քաղաքացիներին՝ անհատական բնակարանային շինարարություն իրականացնելու նպատակով: 62.4 մլն դրամ ուղղվել է «Կանազ» ԲԲԸ-ի ֆինանսական պարտավորությունների մարմանը: Ավելի քան 966.4 մլն դրամ վարկեր են տրամադրվել ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրում ներգրավված տնտեսավարող սուբյեկտներին:

Բաժնետոմսերի և կապիտալում այլ մասնակցության իրացումից մուտքերը կազմել են ավելի քան 36.8 մլն դրամ:

Տրամադրված վարկերի և փոխատվությունների վերադարձից հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջե է մուտքագրվել շուրջ 7.5 մլրդ դրամ, որից 3.7 մլրդ դրամը՝ «Ձանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ-ից, 1.6 մլրդ դրամը՝ առևտրային բանկերից, 2.1 մլրդ դրամը կազմել են բյուջեով չնախատեսված մուտքերը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 4.2 մլրդ դրամ օգտագործվել է ազատ բյուջետային միջոցներից: Ռուսաստանի Դաշնության տրամադրած 185.1 մլրդ դրամ պետական վարկի միջոցները ներդրվել են գանձապետարանում բացված կայունացման դեպոզիտային հաշվին, որից հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջե է փոխանցվել 107.4 մլրդ դրամ: Նշված գումարից ֆինանսավորվել է շուրջ 93 մլրդ դրամ, որից փաստացի օգտագործվել է 50.6 մլրդ դրամը:

2009 թվականի ինն ամիսների ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդը արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել է շուրջ 273.4 մլրդ դրամի կամ նախատեսվածի 108.8%-ի չափով, որը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին վարկավորման ծրագրի գերազանցումով: Հաշվետու ժամանակահատվածում արտաքին դոնորների կողմից տրամադրվել են 306.6 մլրդ դրամի վարկային միջոցներ, որից 185.1 մլրդ դրամը՝ ՌԴ կառավարության, 57.4 մլրդ դրամը՝ Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի կողմից: 64.2 մլրդ դրամը ստացվել է նպատակային վարկային ծրագրերի շրջանակներում՝ նախատեսված 40.1 մլրդ դրամի դիմաց: Մասնավորապես՝ ծրագրվածից ավել միջոցներ են ստացվել հիմնականում ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման, Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող կենսական նշանակության ավտոճանապարհների բարելավման, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի և համայնքային ջրամատակարարման ու ջրահեռացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրերի, ինչպես նաև Նավթ արդյունահանող երկրների կազմակերպության աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորությունն ֆերմերներին» ծրագրի գծով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ արտաքին պարտավորությունների մարմանն ուղղվել է շուրջ 5.6 մլրդ դրամ, որից 4.0 մլրդ դրամ հատկացվել է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի գծով պարտքի մարմանը, 110.6 մլն դրամ՝ Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի գծով պարտքի մարմանը, 524.7 մլն դրամ՝ ԱՄՆ ապրանքային վարկերի մարմանը, 30.1 մլն դրամ՝ ԱԷԿ-ի վառելիքի չոր պահպանման համակարգի ծրագրի գծով Ֆրանսիայի նկատմամբ պարտքի մարմանը, 839.4 մլն դրամ՝ էլեկտրաէներգիայի հաղորդման և բաշխման համակարգի ծրագրի գծով ճապոնիայի նկատմամբ պարտքի մարմանը և շուրջ 91.3 մլն դրամ՝ բարձր լարման ցանցերի համակարգերի վերանորոգման ծրագրի գծով Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության նկատմամբ պարտավորությունների մարմանը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում -25.9 մլրդ դրամ են կազմել արտաքին փոխառու միջոցները: Մասնավորապես՝ 25.8 մլրդ դրամ միջպետական վարկ է տրամադրվել ԼՂՀ-ին: Վրաստանի կողմից միջպետական վարկի գծով կատարվել է 61.9 մլն դրամի վճարում, որից 32.4 մլն դրամը 2008 թվականի պարտավորությունն է: Այն Վրաստանի կողմից վճարվել է սահմանված ժամանակացույցին համապատասխան՝ 2008 թվականի դեկտեմբերին, սակայն միասնական գանձապետական հաշվին մուտքագրվել է 2009 թվականի հունվար ամսին: Միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններին ՀՀ անդամակցության գծով պարտավորությունների կատարմանն ուղղվել է 99.2 մլն դրամ: Հաշվետու ժամանակահատվածում 1.8 մլրդ դրամով ավելացել է արտաքին աղբյուրներից ստացված վարկային և դրամաշնորհային միջոցների մնացորդը: